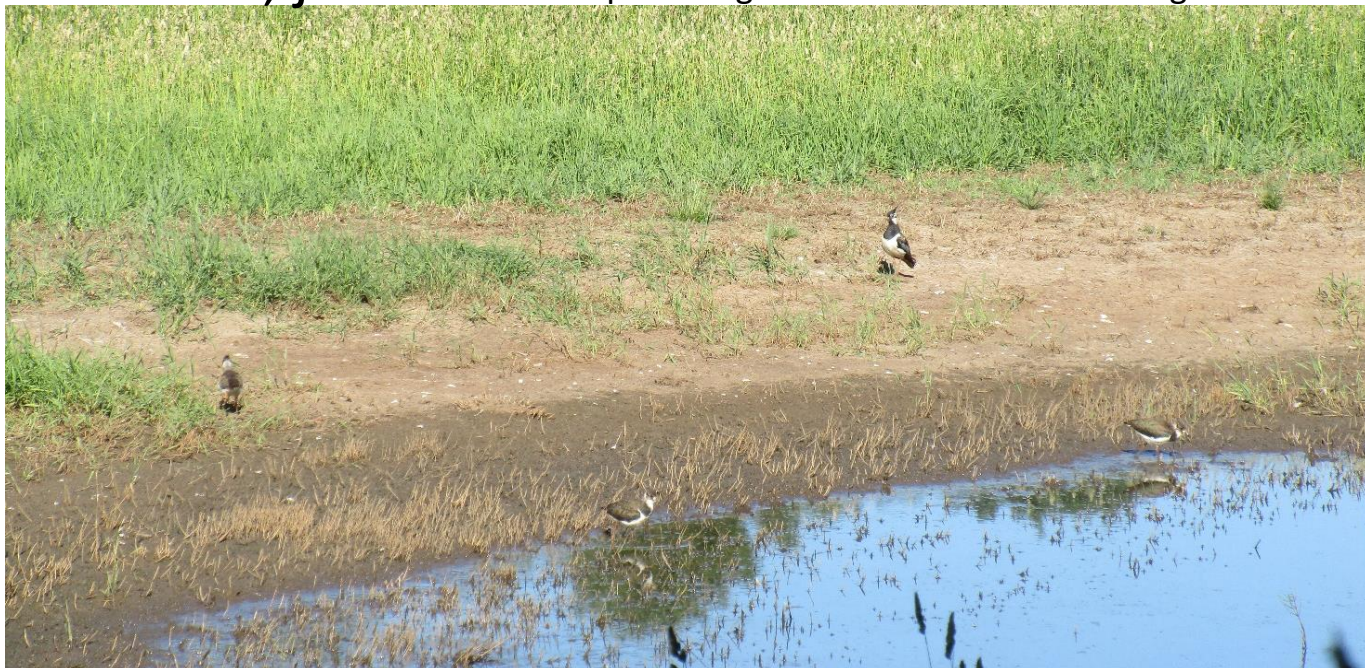

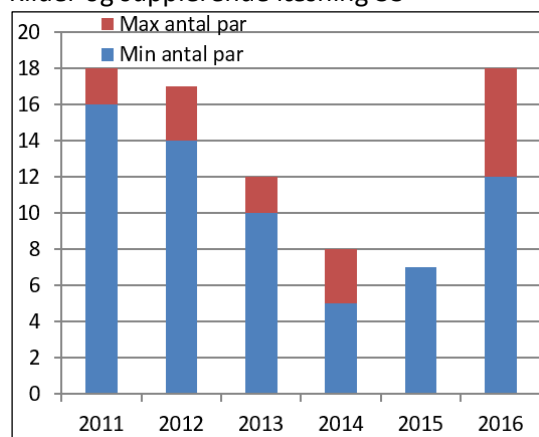
Jo vådere, jo Vibere... Opdatering 2016 af Vibeforår i landbrugslandet

Vibefamilie søger føde i en stadig vandfyldt lavning i frøgræsmark. 11. juni 2016.

Indhold

Den våde optakt, side 5
De 114 småsøers land, side 5
Vibens bestandstal og yngleforsløb, side 7
Vibeforåret 2016, side 9
Viberne flyttede rundt, side 11
Viberne i de enkelte markblokke side 12
Markviber eller Engviber 15
Puslespillet om Vibens tilbagegang 16
Svendborgaftalen 17
Hvor mange Viber? 17
Viben må på den røde liste! 19
De øvrige fugle/landbrugsfugle med lister 22
Efterskrift med naturpolitisk indhold 29
Tak 33
Kilder og supplerende læsning 33

Sammenfatning

Det hele begyndte for 6 ynglesæsoner siden. Nu seks forår senere med stadig stigende detaljeringsgrad og gedigent feltarbejde, har jeg så alene i månederne marts til og med juni 2016 på 114 dages optællinger i 9 markblokke registreret 110 fuglearter med 12623 observationer af 49883 individer. Vi har altså at gøre med et uhørt grundigt og veldokumenteret arbejde i felten.

Jeg gennemgår i år først forholdene på de ca. 1250 ha landbrugsjord, der i alle 6 år har udgjort mit undersøgelsesområde. Efter vinterens og forårets meget nedbør stod mange lavninger vandfyldte. De blev dog henover foråret massivt drænet og eftersået, men gav alligevel Viberne et forår, der blev et af de bedste i min undersøgelsesperiode. For **Jo vådere, jo Vibere...** Dermed har jeg løst lidt af Vibens kvadratur, nemlig isoleret et par af de forhold, der har ført til Vibens deroute i landbrugslandet.

Med en stadig mere naturfjendtlig drift, fjerner landbruget sig mere og mere fra naturgrundlaget. Driften levner ikke levesteder til det hårdt prøvede dyre- og planteliv. Jeg ser det på mine daglige ture, og her dokumenterer jeg det. Der må i langt større skala handling bag, hvis ikke vi skal miste de folkekære arter ude i landbrugslandet. De arter, de fleste af os for en eller to generationer siden voksede op med.

Hver Vibe tæller! Men tilbagegang af arter ser eller hører man ikke. Her er dokumentationen. Hvor er hjælpen?

Jo vådere, jo Vibere... Opdatering 2016 af Vibeforår i landbrugslandet.

Det hele begyndte på barndommens vibemarker; men for 6 ynglesæsoner siden tog jeg fat på at systematisere min nysgerrighed: Var der mon et mønster i min menigmandsforundring over, at Viberne synes at forekomme på samme marker år efter år (men nu i stadig mindre antal), dette sammenholdt med et ønske om at udrede, hvad landbrugsdriften betød for fuglene. Jeg satte min nysgerrighed og forundring i system og fastsatte rammerne for mit selvbestaldede amatørprojekt: Vibeforår i landbrugslandet.

Nu her 6 forår senere med stadig stigende detaljeringsgrad og gedigent feltarbejde, har jeg udvidet viften, så jeg samlet i 2016 i månederne marts til og med juni på 114 dages optællinger i 9 markblokke har registreret i alt 4 pattedyr- og 110 fuglearter og med 12623 observationer af 49883 individer. Der er altså tale om et uhørt grundigt og veldokumenteret arbejde i felten, ude i det landbrugsland, der ellers så sjældent levnes ornitologisk interesse.

Det begyndte for alvor i 2011 med Viberegistreringer, men blev hurtigt ud over Viberegistreringer udvidet med en totaldækning af fuglenes forekomst på et 1250 ha stort agerlandsområde vest for Svendborg. Og i al beskedenhed må det nødvendigvis tilføje ny viden om, i hvor stort antal og hvilke fugle, der hen over fire driftsturbulente forårsmåneder forekommer derude i et landbrugsland, der er truet på artsdiversitet og med indskrænkede individantal. Viden om et område, fysisk og emnemæssigt, som feltornitologer kun sjældent dvæler ved eller ofrer opmærksomhed gennem deres tilstandsdokumenterende fugleoptællinger. Mit materiale er stort, og mine årlige afrapporteringer giver bekvemme perspektiveringer både over fuglenes forekomst, men også over landbrugsdriftens indvirkning på arternes muligheder. Mine registreringer omhandler nemlig ikke længere kun Vibens forhold, for alle fuglearter er optalt. Og fremfor alt, så har jeg objektivt og dagligt noteret landbrugets aktivitet, fordelingen og højden af afgrøderne gennem sæsonen, alt sammen målt og fotodokumenteret systematisk fra samme positioner i de 9 markblokke, der over de 6 år har huset ynglende Viber. Det betyder også, at jeg efterhånden kan opstille en begrundet opskrift på, hvordan vi får flere Viber tilbage på markerne.

Figur 1. Mit undersøgelsesområde vest for Svendborg markeret med rødt. ©Geofyn.

Figur 2. Oversigt over mit ca. 1250 ha store undersøgelsesområde, ©Geofyn 2015. Markblokkene (benævnt med M 1-9) er tegnet ind med stiplede linje og de enkelte obspunkter er markeret med en rød prik.

Som det ses på figur 2, er der 9 nummererede markblokke. Udstrækningen af disse har enkelte år været tillempet Vibernes udbredelse og er i år tegnet lidt større end tidligere år. I praksis har det sikret en mere dækkende optælling af fuglelivet med en konsekvensrettet markafgrænsning dækket gennem lidt flere obspunkter. Justeringer hen ad vejen kan løbende være nødvendig at foretage, hvis Viberne i løbet af ynglesæsonen ændrer opholdssted, eller hvis de slår sig ned på nye marker, sådan som de gjorde i år.

M X betegner således en ny mark mod nord i undersøgelsesområdet, som i løbet af april blev til Vibemark. Det havde den ikke været tidligere, så optællingerne i de allerede etablerede markblokke var mere end en måned gamle. Derfor er kun Vibeobservationer herfra indregnet i årets samlede optællinger. De blev endda indordnet den tætbeliggende M 6. Oversigtsforholdene i M X er i øvrigt miserable, da det drejer sig om store og uoverskuelige herregårdsmarker, så Vibens sikre ynglekarakterer herfra begrænser sig til territorialflugt, bortjagning af artsfæller og fjender samt længerevarende iagttagelser af tilstedeværelse.

Sidste år opererede jeg med en Markblok 0. Denne lagde jord til Svendborgaftalens 10 Lærkepletter, men husede ingen ynglende Viber. I 2016 blev der ved enkelte lejligheder set Viber i de fugtige Vibelavn timer, der blev en konsekvens af den rigelige nedbør op til ynglesæsonen. Så her rykker Viberne tættere på, men det er mere end 10 år siden, der yngede Viber på netop disse marker, så markerne er i år kun besøgt sporadisk og observationerne indgår ikke i det endelige materiale, jeg præsenterer her.

Figur 3: Mine notesbøger til feltet. Heri samles alle notater! Hver dag føres så alle observationer ind elektronisk. Til sidst er det hvert år spændende at få overblikket, sammenligne med tidligere år og drage konklusioner på baggrund af tallene.

Nedenfor vises et skema over, hvordan mit Vibeår forløber. Den største aktivitet falder selvfølgelig i månederne marts til og med juni, hvor den daglige tur med de 37 stop ved de 9 markblokke hver dag tager mellem to og fire timer. Her fastlægges fra fixpunkter Vibeterritorierne, de rugende fugle og kuldenes fordeling i den udstrækning, det er muligt. To gange årligt tegner jeg et totalkort over afgrødernes fordeling.

Måned	Aktivitet	Viber	Landbrugsdrift
Januar	Næsten daglig cykeltur med kikkert rundt i hele området.	Evt. forårsankomst i hele området eftersøges og noteres.	Drift noteres. Hver måned måles afgrødehøjde, fotodokumenteres.
Februar			
Marts	Daglig cykeltur og notesblok, kikkert og teleskop. Stop og obs. ved 37 obspunkter, hvor <u>alle</u> arter noteres i notesbog.	Viberne optælles dagligt i markblokkene. Der noteres adfærd. Rugende fugle stedfæstes og ungekuld registreres.	Der måles afgrødehøjde en gang om ugen. Samlet afgrødekort udarbejdes. Driften noteres. Fotodokumentation.
April			
Maj			
Juni			
Juli	Næsten daglig cykeltur med kikkert og notesblok med stop ved de enkelte markblokke. Der noteres iagttagede specielle hændelser ude omkring i hele undersøgelsesområdet.	Der følges op på evt. ungekuld hvis de er til stede. Træk, fødesøgnings- og rastforhold noteres, herunder eftersøges og optælles på eventuelle fourageringspladser i området og landbrugslandet idet hele taget.	Høsten følges og al aktivitet på marken noteres ind i skema. Fotodokumenteres. Jordbehandling og tilsåning af næste års afgrøder noteres. Evt. afgrødehøjde måles.
August			
September			
Oktober			
November			
December			

Skema over mine aktiviteter i forhold til mit selvbestaldede Vibeprojekt.

Bedst som vi alle går og venter på de første forårstegn, er de her, Viberne. Her ankommer de i februarlys til Sydfyn den 19. februar. Foto: Finn Skov.

Den våde optakt

Forløbet op til Vibernes ynglesæson i 2016 var præget af meget nedbør. Grundlaget blev lagt allerede i det sene efterår 2015, fortsatte henover vintermånederne, og også de tidlige forårsmåned var mere regnfulde end normalt. DMI's nyhedsbrev fra den 12. februar havde overskriften: **Fyn er fin men våd**. Videre hed det: "Fyn har allerede fået mere vand end normalt for hele februar. **Jorden er mættet**. Der er meget vådt på Fyn med masser af vand på markerne og med overflod af vand i vandløbene. Jorden er mange steder som en svamp, der næsten ikke kan suge mere. **Februar meget våd allerede**. Det er ikke de 38 mm som allerede er målt i februar, og som er landsnormalnedbøren for hele februar, der har gjort det våde udslag, men de foregående måneders våde vejr. **Bygger oven på næst vådeste år**. November, december og januar gav et plus på 129 mm mere end normalt, og det var især november og december, der var rigtig våde. Fra november og frem til 11. februar 2016 er der målt omkring 342 mm. Og 2015 var én mm fra at blive det vådeste år DMI nogensinde har registreret."

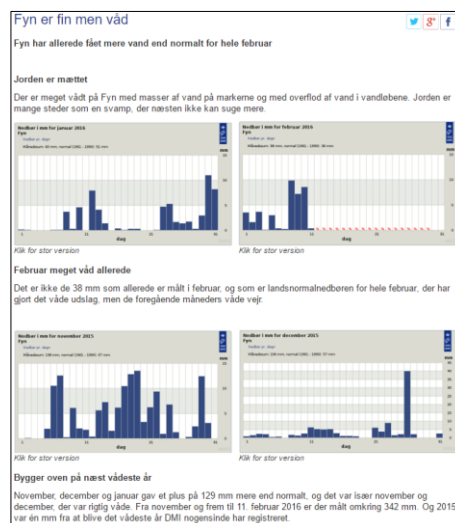
Tabel 1. Fynsk nedbør november 2015-juni 2016. Til højre landsnormalnedbøren.

Måned	Nedbør	Normalt
November 2015	138 mm	67 mm
December 2015	106 mm	57 mm
Januar 2016	60 mm	51 mm
Februar 2016	55 mm	36 mm
Marts 2016	39 mm	41 mm
April 2016	70 mm	38 mm
Maj 2016	26 mm	46 mm
Juni 2016	72 mm	52 mm
Samlet	566 mm	388 mm

land", hvor jeg oplister 114 våde og vandfyldte lave områder, jeg kunne se fra offentlig vej. Det var dette varierede og vandglimtende landskab, der tog imod Viberne sent i februar og tidligt i marts. Ret ideelle forhold, hvis tingenes tilstand kunne være fortsat gennem hele ynglesæsonen.

Et demonstrationseksempel på, at når jeg i mine tidligere årsrapporteringer har fremhævet manglen på vand i landskabet sammenholdt med Vibens tilbagetog, så har det hold i virkeligheden. Det våde landskab tiltrak nemlig Viberne i et omfang, som vi skal år tilbage for at kunne matche. Sidste års høje produktion af flyvefærdige unger i mit undersøgelsesområde kan også lokalt have bidraget til, at 2016 her blev et godt Vibear. Måske har de pletvis vandfyldte marker endda fået trækkende Viber til at stoppe op og slå sig ned i de tilsyneladende tillokkende forhold? Flere forhold kan have spillet sammen: Normalt regnes der med fire forhold, der har betydning for, hvor Viberne slår sig ned: 1) Et åbent landskab uden træer og trævækst, 2) vegetationens højde og tæthed = markens tilgængelighed, 3) farven på landskabet, hvor brunlige nuancer foretrækkes og endelig 4) afstanden til klækningsstedet. I hvert fald 3 af disse forhold har i foråret 2016 haft en gunstigere status, end normalt.

Nu var der selvfølgelig også i foråret 2016 en slange i paradiset. De våde lavninger fik landbruget til at rykke ud med drænsmateriel i hidtil uset omfang. Og hen over ynglesæsonen har mange lave områder summet af drænsaktivitet, et forhold, der har afstedkommet større forstyrrelse, end normalt. Det være sig både rent fysisk aktivitet men også bearbejdning i forhold til redeunderlaget. Drænsaktiviteten medførte fremdeles eftersåning af betydelige arealer, som potentielt kunne betragtes som fødesøgningslokaliteter og for opfostringen af unger. Det er jo netop fødegrundlaget i det normalt monotone marklandskab, der er flaskehalsen i Vibernes ungeopfostring.

Figur 4: DMI's nyhedsbrev den 12. februar 2016.

Nedbøren fortsatte også efter den 12. februar. Af tabellen til venstre fremgår det, at der gennem hele ynglesæsonen var der overskud af nedbør, bortset fra marts og maj måned. For de 8 måneder var overskuddet på 178 mm eller 46 %.

De 114 småsøers land

Nedbøren efterlod et landskab med mange vandfyldte lavninger og oversvømmelser. Det fik mig til allerede i februar at drage i felten i mit forsøgsområde for at registrere og fotodokumentere de våde forhold. Jeg udarbejdede et dokument, betegnet "De 114 småsøers

Figur 5. Mit forsøgsområde med drænsinitiativer indtegnet. 19 røde prikker er fra 2011-2015. 23 turkise prikker er fra 2016. ©Geofyn 2015.

DMI præsenterer under fremtidens klima i Danmark med deres statistikker et stadig stigende nedbørsmønster, således hedder det under overskriften: *"Fremtidens nedbør i Danmark: Den gennemsnitlige årlige nedbør i Danmark er på 150 år steget omkring 100 mm og forventes fortsat at stige i løbet af dette århundrede.*

Den årlige nedbør vil stige med 1,6% for det milde scenarie og 6.9 % for det høje scenarie i 2081-2100 i forhold til referenceperioden 1986-2005".

Med øget nedbør, kan man ikke blive ved med at dræne sig ud af problemerne. Problemer, der i nogen udstrækning er selvskabte med jordpakning, som er en irreversibel følge af stadig tungere gyllevogne og landbrugsmaskiner.

I min rapport *"Vibealarm! Opdatering 2014 af Vibeforår i landbrugslandet"* havde jeg en faktaboks om dræning. Den var et uddrag fra DCE notatet (2014) *"Udredningsprojekt vedrørende dræns betydning for afvanding"*. Her hedder det bl. a. *Såfremt plet- og omdræning ikke kan gennemføres på grund af for store sætninger af jorden og/eller nye miljøkrav til vandløbene må dyrkningen ekstensiveres eller arealerne må anvendes til vådområder, etc.*

Tænk, hvad dette kunne tilføre landskabet, både af æstetisk værdi, men så sandelig også for styrkelse af fx Vibens bestandstal og biodiversiteten generelt!

Vibens bestandstal og yngleføløb

Ved Vibernes ankomst til landbrugslandet ultimo februar, er der altså tale om et vandfyldt landskab. Det skal hurtigt vise sig, at det havde en gunstig indvirkning på antallet af Viber, der valgte at slå sig ned for at etablere territorium i marts og senere yngle. Billedet var ikke helt så entydigt som i tidligere år, hvad angår etableringen af yngleterritorier. Ganske vist opsøgte de samme marker, der de seneste år har huset ynglende Viber, men som jeg påviser under beskrivelsen af de enkelte markblokke i et senere afsnit, så skete der i løbet af ynglesæsonen en del omflytninger i takt med at markerne blev tilsået. De våde forhold bevirkede nemlig i forhold til landbrugsdriften, 1) at en langt større markandel blev tilsået med vårafgrøder, 2) at mange lavninger blev udsat for drænsarbejder, 3) at markarbejdet derfor kom relativt sent i gang og endelig 4) at mange af de nydrænede lavninger i vintersæden blev eftersåede med vårafgrøder.

Disse 4 faktorer bliver uddybet lidt her.

- 1) Langt større andel af vårafgrøder, især korn. Det fremgår af Danmarks Statistiks nyhedsbrev nr. 303, den 12. juli 2016, hvor det hedder:

[Landmændene dyrkede flere vårafgrøder i 2016](#)

De danske landmænd har i 2016 dyrket 92.000 ha mere korn som vårafgrøder, end de gjorde i fjor - svarende til en stigning på 16 pct. Stigningen er størst for vårbyg med 72.000 ha, mens havre og vårhvede er steget med hhv. 15.000 og 5.000 ha. Vinterafgrøderne vinterhvede, vinterbyg og rug er tilsammen faldet med 73.000 ha. Også vinterraps er i tilbagegang, og er faldet med 30.000 ha sammenlignet med 2015. Korn som vårafgrøder udgør 46 pct. af det samlede areal med korn.

[Regnfuldt efterår er årsag til udviklingen](#)

Vinterafgrøder bliver sået i det tidlige efterår året før høsten. Tilbagegangen for vinterafgrøderne i 2016 kan antageligt forklares med, at september 2015 var meget regnfuld med 94 mm regn mod normalt 73 mm. Dette sammen med en sen høst i 2015 gjorde såningen med vintersæd vanskeligere. I september 2014 faldt der kun 54 mm regn, og betingelserne var dermed gunstigere for såning med vinterafgrøder til høsten 2015.

Det ses altså også, at den forøgede nedbørsmængde allerede tog sin begyndelse i september, jf. min tabel 1 på side 5.

- 2) Det fremgår af figur 5, at drænsinitiativerne i 2016 har været forøget. De forudgående 5 år var der i mit undersøgelsesområde ganske vist også omfattende drænsarbejder, især koncentreret om fugtige lavninger, men 2016 har fremvist langt flere pletter med drænsaktivitet, se fx nedenfor.

Figur 6. Drænsarbejde i mit undersøgelsesområde den 24. april 2016.

- 3) Markarbejdet i foråret kom ca. en måned senere i gang end sædvanligt. Forsinket af det våde forår og den store beslaglæggelse af arbejdstimer med drænsindsatsen. Sidste år kom den første vårbyg i jorden allerede den 18. marts. I 2016 blev de fleste marker med vårbyg tilsået efter den forudgående jordbehandling i dagene omkring den 20. april.
- 4) Der tegner sig altså et billede af stor aktivitet i markerne i april. Ikke blot skulle jorden gøres tjenlig til selve forårssåningen, men også lavbundsjordene i allerede etablerede vinterafgrøder, blev drænet, jordbehandlet og tilsået. Altså ekstra bøvl med markarbejdet, som vil fortsætte gennem hele vækstsæsonen og til høst, for de forskellige tidspunkter for tilsåning, giver selvfølgelig også forskelligt modningstidspunkt. Der ses ofte, at der sås vårbyg i vinterhvedemarkens lave partier. Måske endda på flere forskellige tidspunkter efterhånden som jorden bliver tjenlig, som på nedenstående billede fra Markblok 4, hvor fugtige lavninger er tilsået i to tempi med vårbyg. Det hele i en vinterhvedemark.

Figur 7. To pletter i en vinterhvedemark er tilsået med vårbyg på to forskellige tidspunkter. De vil også modnes på forskellige tidspunkter. 18. maj 2016.

Figur 8. Samme billede som ovenfor blot næsten 4 måneder tidligere på året, den 26. januar 2016 mens der stadig stod vand i lavningen.

Når jeg påbegynder mine daglige observationer i landbrugslandet tidligt på året, er det oftest med blandede følelser i forhold til, hvor udbredte de vandfyldte lavninger er. **Jo vådere, jo Vibere.** Meget vand er godt, men ansporer samtidig landmanden til at foretage dræning og jordbearbejdning førend Vibekyllingerne ser dagens lys.

Er der kun lidt vand, så vil forholdene for Vibens afkom være ugunstige, der vil mangle fugtige lavninger med kort vegetation og dermed gode fourageringsforhold, til gengæld vil markarbejdets forstyrrelser forløbe under mere rolige og stabile forhold, da forårsfordampningen efterhånden tørrer lavningerne ud. På en normal sommer er nettofordampningen fra en sø/vandflade ca. 13 cm. For en tør sommer kan det blive op til 35 cm, mens en våd sommer kan betyde nedbørsoverskud. På marken vil der desuden ske en nedsivning fra oversvømmelsen til grundvandet.

Isoleret set kan det måske være en fordel med de mange forskellige afgrødelængder og -tætheder hen over foråret som på figur 7. Ofte vil der dog være gået Vibere der tabt ved jordbearbejdningen og eftersåningen, ligesom der vil være hyppige forstyrrelser forbundet hermed.

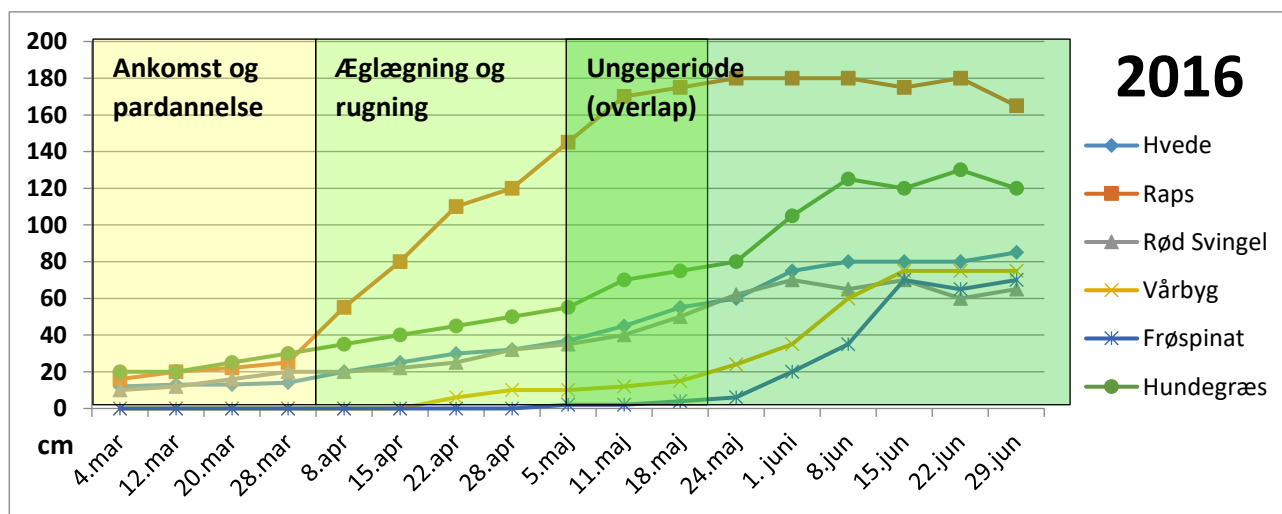
Vibeforåret 2016

Viberne ankom til landbrugslandet tidligt, men vinteren havde også været mild. DMI's opgørelse over vinteren 2015/16, viser, at det var den 10. varmeste vinter, siden målingerne påbegyndtes i 1874. Det var især december og februar, der trak gennemsnitstemperaturen i vejret, mens januar var under middel. De første Viber sås i mit undersøgelsesområde allerede den 8. februar, men jeg skulle næsten hen til marts førend de dukkede op i selve markblokkene.

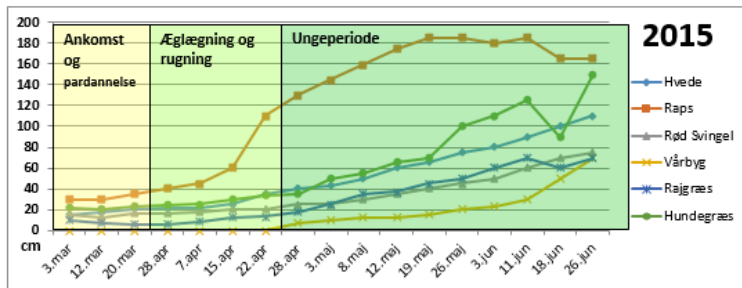
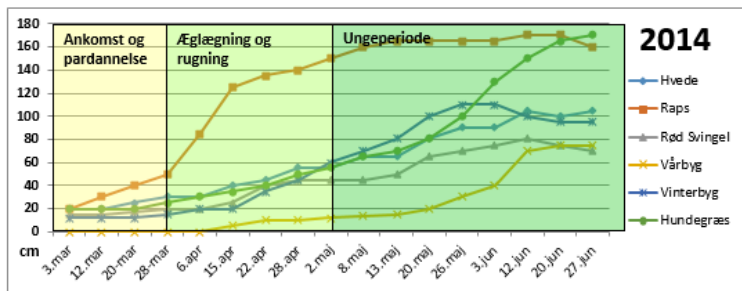
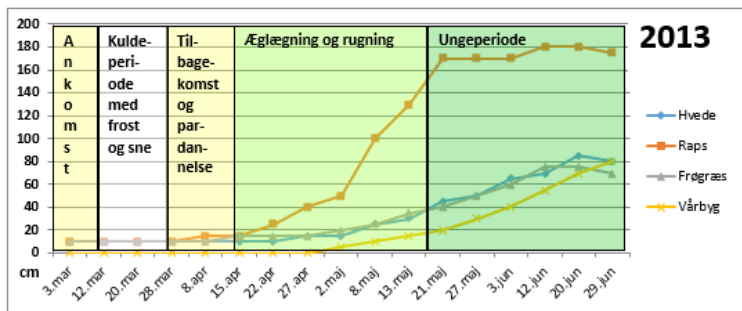
Tablet 2 viser Vibernes ankomstdato til markblokkene. Det ses, at der er stor variation, men ankomsten til yngleterritorierne sker først. I 2016 ynglede Viberne i M2, M3, M5 og M7. Hannerne kommer 7 - 14 dage førend hunnerne.

Markblok	M1	M 2	M3	M4	M5	M6	M7	M 8	M9
Dato	16/3	3/3	26/2	5/4	17/3	15/3	26/2	-	12/3
Antal	2	2	1	1	2	2	10	-	2

Ved ankomsten opsøges de marker, hvor tidligere års ynglecycklus er blevet gennemført med held. De ankomne fugle står tilsyneladende knugede, men pludselig bryder de ud i territorialflugt. Det er, som om marken skifter humør på et øjeblik, det sker pludseligt og især, hvis overflyvende fugle viser sig. Meget tid går med fouragering, og på de våde marker ses den brokfugletypiske fodbanken som led i fødesøgningen. Der sker altså en fordeling af de bedste territorier i disse tidlige forårsdage. En uge eller 14 dage senere kommer hunnerne, og så lyder der jodlende Vibesang og mark og vang!

Figur 9. Forårets ynglecycklus for Viberne i markblokkene sammenholdt med afgrødehøjde. Der er i år et overlap, som må skyldes omlagte kuld. Derved blev også ungeperioden forlænget. De sidste Vibeunger forlod først M3 den 26. juli.

Figur 10 viser Vibernes forårscyklus i årene 2013-2015. Sammenholdt med de relevante afgrøders vækst gennem sæsonen.

det normale tidspunkt for lægningen af det første æg. Det forklarer samtidig, hvorfor vårbygmarker i følge den danske ornitologiske litteratur er artens foretrukne biotop i landbrugslandet. Mine undersøgelser viser i nedenstående, meget vigtige tabel, at helt så sort/hvidt tegner forholdene sig ikke på Sydfyn.

Tabel 3. Tabellen viser det samlede antal Vibepar i mit undersøgelsesområde i de 6 år fordelt på afgrødevalg. Lyseste grøn er vårafgrøder, mellemste grøn er vinterafgrøder og mørkeste grønne nuance viser flerårige afgrøder. Summen nederst viser de enkelte afgrøders andel gennem de nu 6 ynglesæsoner.

	Vårbyg	Vårbyg med udlæg	Vinterhvede	Vinterbyg	Raps	Frøgræs	Afgræsset	I alt
2011	3+1		3+3+3	3		0-2		16-18
2012		2-3+2-3+2	4	3		0-1+1		14-17
2013			6-7+ 1-2		2	1		10-12
2014	1	(3)		4				5-8
2015	2		2			3		7
2016	6-9	(2)	5			(1-2)	1	12-18
Sum	13-15	11-13	27-29	10	2	6-10	1	65-81

Her fremgår det, at også vintergrønne kornmarker benyttes i betragteligt omfang, ligesom marker med flerårigt frøgræs hyppigt benyttes. Det er der god grund til, idet marker med vårbyg ofte kun dækker ubetydelige arealer: Sidste år, i 2015, var der kun vårbyg i 5 marker på i alt ca. 21 ha i mit undersøgelsesområde, hvilket svarer til blot 1,5 % af arealet. Dette er i 2016 steget ganske betragteligt, således, at der var ca. 360 ha, der svarer til ca. 29 %. En tendens, der ifølge Danmarks Statistik og nævnt på side 7 er landsdækkende og tilskrives de våde forhold i forbindelse med markarbejdet.

Til venstre ses de tilsvarende figurer for de tre foregående år (2013-2015). Bemærk, at foråret forløb noget forskelligt i de tre år. I 2013 kom der et kuldefrembrud efter Vibernes ankomst, hvilket fordrev dem fra markerne i mere end 14 dage. Derfor kom der også forskel i afgrødernes vækst, som er vejrafhængig.

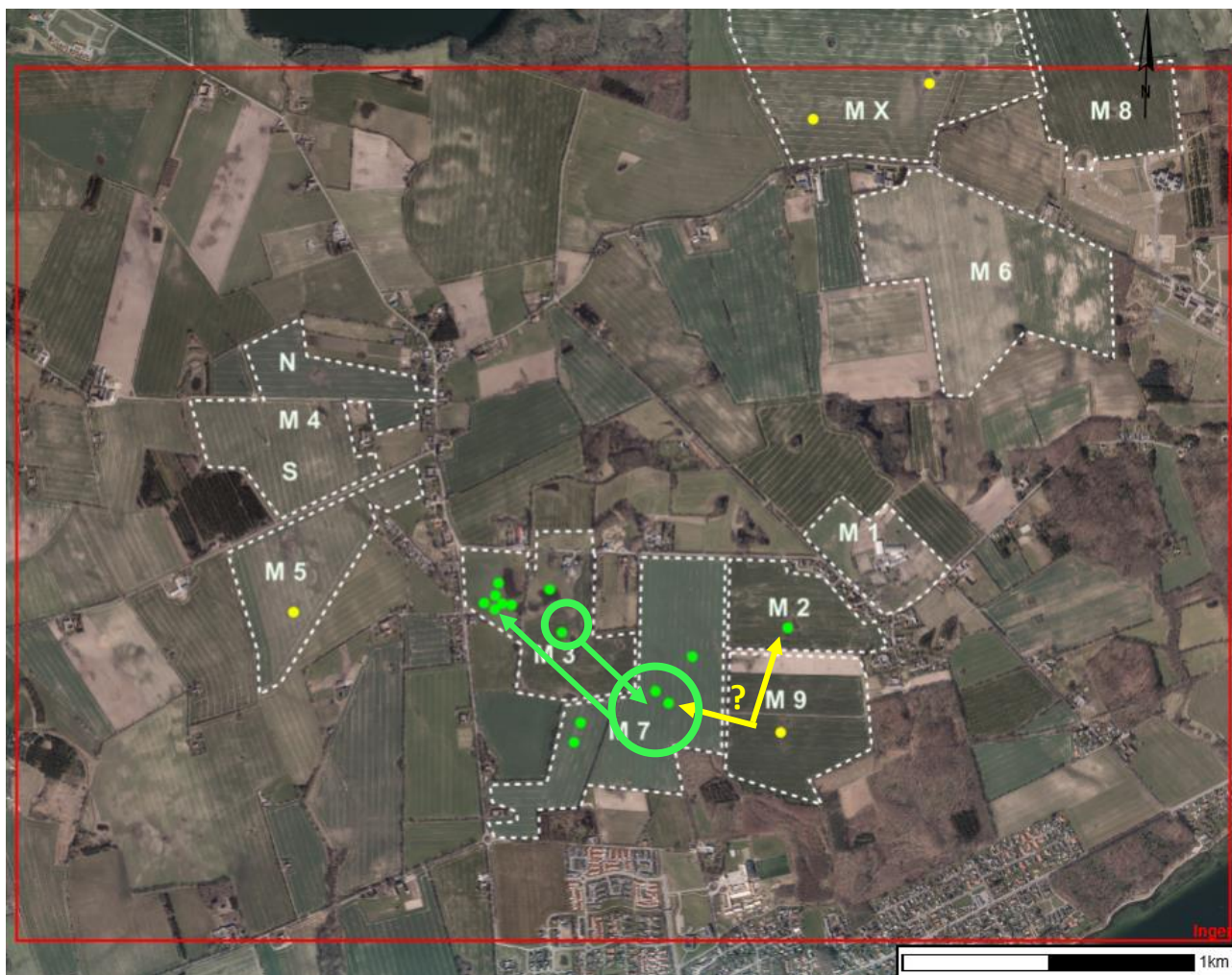
Fra EU's managementplan for Viben ved vi, at arten foretrækker en vegetationshøjde på under 15 cm og endda helst under 8 cm i tæt bevoksning, fx på arealer med græs, hvad enten det er afgræsset eller som frøgræs. Vinteroversvømmelse af lavninger forbedrer forholdene for ynglende Viber ved at holde bevoksningen lav og åben og ved at skabe passende våde fødesøgningsområder.

De 15 cm gælder, hvis afgrøden står mere åbent med plads mellem planterne, endda tolereres helt op til 30 cm i kornmarker, hvor de enkelte planter vokser med god plads mellem rækkerne.

Denne højde nåede vintersæden i år omkring begyndelsen af april og dermed på

DOF's hjemmeside oplyser, at tilbagegangen i Vibebestanden på det seneste også er sat i forbindelse med tørre ynglesæsoner. Hvis dette er rigtigt, så kan den rigelige nedbør i hele ynglesæsonen, nemlig de 4 måneder, jeg følger Viberne (marts til og med juni) hvor der i 2016 Danmark faldt 223 mm regn i forhold til 190 mm (stigning på 17 %) delvis forklare årets positive tendens for Viberne. Samtidig faldt den megen regn efter en vinter, der lige var uden for top 10, hvad angår nedbør siden 1874. Måske kan det være en del af forklaringen på, at 2016 i mit undersøgelsesområde udviste så gode Viberesultater. For Fyn er tallene mere udtalte: Vinter og ynglesæson blev 33 % vådere end normalt.

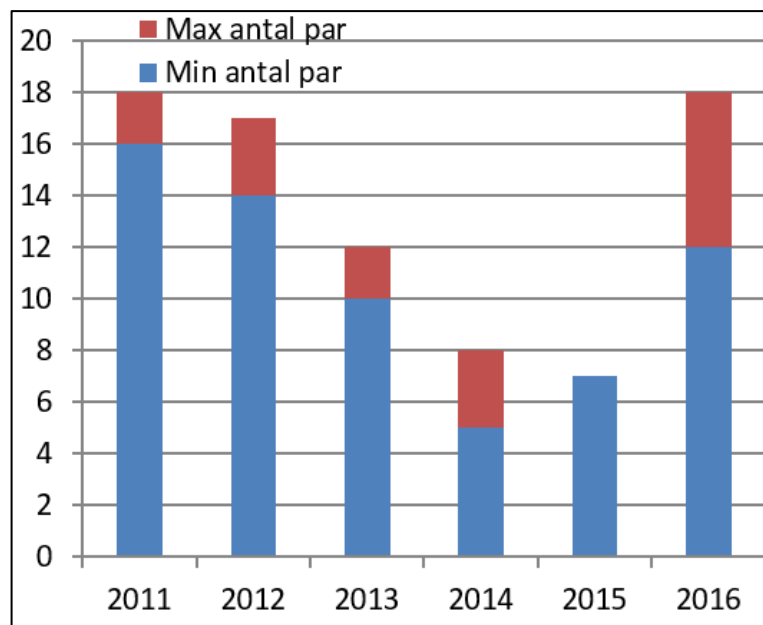
Viberne flyttede rundt

Figur 11. Vibeterritorier i mit undersøgelsesområde. Med grøn prik er angivet placeringen af sikre ynglepar, hvor den rugende fugl er lokaliseret flere dage i træ. Det betyder ikke nødvendigvis, at æggene klækkede. En rede kan undervejs blive røvet eller ødelagt af markarbejde. Gul prik angiver formodede ynglepar, hvor egentligt bevis ikke foreligger, men territoriale fugle er set over en periode. Herudover er set territorial adfærd yderligere to steder, men kun i kort tid. Pilene viser flytningerne. Grøn: fra M3 til M7 og tilbage til M3's vestlige del. Gul: Et par forlod M9.

På figuren ovenfor ses de yngleterritorier, som jeg gennem april og maj ved hjælp af mine daglige iagttagelser lokaliserede. Der skete det (vist med pile på figuren, at i M3's centrale dele, hvor mange fugle holdt til, etablerede territorium, udførte territorialkampe og i begyndelsen af sæsonen gav løfte om op til 10 par, men over få dage tømtes området næsten. Formentlig sydøst til den nærliggende M7, hvor der nu pludselig var adskillige, der udviste territorial adfærd, men også her forsvandt de fleste fugle, først det ene par af de vestlige rugende fugle, senere forsvandt de øvrige således, at næppe nogen par har haft ynglesucces i marken. Fuglene skiftede efter nogen tid atter engang mark og rykkede helt vestpå i M3 da

muligheden bød sig, efter at jordbehandlingen med efterfølgende tilsåning af vårbyg var overstået i slutningen af april. Her opstod nemlig **den typiske Vibelokalitet for landbrugslandet: Åben forårsmark med utallige græstørv til at tilsløre de rugende fugle, grænsende op til kreaturafgræsset eng med åbent fladvandspejl, efterhånden fordampende og afdækkende mudderflader til ungernes fødesøgning.** Her sås samtidig 6 rugende Viber på et mindre areal (den typiske koloni med effektivt kollektivt forsvar) og her sås

Figur 12. Antallet af ynglende Vibepar i mit undersøgelsesområde over de seneste 6 år.

familier med flyvefærdige unger helt indtil den 26. juli. Det sene tidspunkt må tilskrives den forsinkede påbegyndelse af ynglesæsonen på stedet efter de to omtalte flytninger. De første unger sås her også så sent som den 31. maj og altså ca. en måned senere end normalt. Når jeg lader usikkerheden mellem max og min antal være op til 6 par, skyldes det netop det faktum, at Viberne flyttede rundt og samlet set har jeg haft 18 par, mens der til slut kun var ca. 12 par tilbage, hvis de formodede gengangere blev siet fra. Alligevel, så var 2016 et godt Vibeår. Det startede vådt, men **jo vådere, jo Vibere.**

Imidlertid rejser Viberens valg af marker i begyndelsen af ynglesæson 2016 de åbenlyse spørgsmål: Hvorfor dog alle de

territoriale kampe, når territorierne fraflyttes førend de når at bære rede? Hvorfor bruge al den energi der er forbundet med at etablere og hævde territoriet, når det alligevel ikke vil blive benyttet til redeplads?

Viberne i de enkelte markblokke.

Nedenfor følger en kort gennemgang af de 9 markblokke og deres betydning for Viberne i 2016, men også de foregående 5 tidligere sæsoner bliver berørt.

"En Vibe forlader ikke sin eng", skrev Kent Olsen i sin rapport i 2009. I mit Vibeprojekt fra landbrugslandet har jeg omskrevet det til "En Vibe forlader ikke sin mark". Heri ligger nøglen til mine vedholdne og grundige feltstudier: Jeg genfinder Viberne på de samme marker år efter år, ofte på trods af ændrede afgrødeforhold. Ganske vist kan forholdene blive for umulige, men er Vibens stedtrofasthed næsten rørende, så er den også reel. Fuglene vender tilbage til den mark, hvor de blev klækket. Parrene genfinder hinanden på den mark, hvor de dannede par året i forvejen. **Der er altså god grund til at sørge for gode forhold på netop de marker, hvor Viberne traditionelt forekommer.** Ligesom det kan være svært i landbrugslandet at tiltrække nye Viber, selvom forholdene forbedres, et faktum, der samtidig har den selvforstærkende effekt, at det skal ske ud af en stadig vigende bestand.

Markblok 1 er i disse år tilsået med Hundegræs, der i løbet af sæsonen vokser op til 120 cm højde og derfor ikke kan komme på tale som ynglelokalitet. I 2016 inkluderede jeg de umiddelbare omgivelser i mine optællinger. De består af et ridecenter og de ca. 25 heste afgræsser markerne i forskellig grad. Det var dog en oversvømmet lavning, der tiltrak sig størst opmærksomhed, idet Vibeparret fra M 2 førte de fire unger til fouragering over en uges tid. Et billede herfra ses på forsiden (side 1). Ud over dette, lagde en tilstødende vårbygmark nogle få dage jord til en hans sangflugt, og en hun blev endda lokket til og der sås

Tabel 4 viser Vibens antal i de enkelte markblokke (M1-M9) henover sæsonen opdelt i halve månedsintervaller.

Vibe	1.-15. marts	16.-30. marts	1.-15. april	16.-30. april	1.-15. maj	16.-31. maj	1.-15. juni	16.-30. juni	Antal i alt
M 1		5	1	1	3	1	11		22
M 2	13	28	29	11	5	17	12	17	132
M 3	149	191	100	52	110	111	125	106	944
M 4				2	2	6			10
M 5		8	5	15	2	1			31
M 6	2	8	6	13	22	3		1	55
M 7	205	116	168	112	31		2		634
M 8									0
M 9	9	22	3						34
I alt	378	378	312	206	175	139	150	124	1862

redeskrab, men der blev ikke tale om yngel, fuglene forsvandt efter fem dage. Der er uregelmæssigt observeret Viber i fugtige lavninger i hestefoldene, formentlig drejer det sig om, at det nærliggende Vibepar i M 2 har benyttet området som neutral fødesøgningslokalitet.

Markblok 2. I en bakket mark med vinterhvede har der gennem hele ynglesæsonen stået vand i 3-5 lavninger. En bakke med sparsom afgrødevækst husede reden for et Vibepar, der i juni udvandrede til M 1 i en uges tid.

Derefter var de 4 ungerne flyvedygtige.

Markblok 3 har også i 2016 været af afgørende betydning for Viberne. Der har også været gode forhold. En stor del af M 3 bestod af MFO- eller miljøfokusområdebrak med Rødsvingel fra de sidste år. Her fik 3 Vibepar sidste år en god ynglesæson, og fuglene vendte tilbage i et antal, så jeg i marts 2016 troede på op til 10 par. Sådan gik det imidlertid ikke. Viberne forsvandt til den nærliggende M 7, men efter nogen tid bød en nu behandlet vårbygmark dem atter velkommen, på et tidspunkt lå der 6 par på rede her, et enkelt par desuden i en afgræsset fårefold. Jeg fulgte ungerne i kuldene og de sidste forsvandt først den 26. juli fra den kreaturafgræssede del af M 3. I juli er unger og forældrefugle ofte svære at skelne fra hinanden, men 10 juvenile fugle blev talt den 23. juli. Alle er formentlig klækket i M 3.

Markblok 4 har tidligere huset ynglende Viber, men massiv dræning og eftersåning af de vådeste partier har ikke kunnet tiltrække ynglende Viber i 2016. Dog sås en han flyve territorialflugt til ære for en hun på jorden en enkelt dag i april. Tre gange i maj sås de på de eftersåede pletter i hvedemarken, men det har drejet sig om gæstebesøg.

Markblok 5 var for tre år siden Vibemarken par excellence med 6-7 ynglepar. Siden er marken blevet drænet massivt, og i 2016 har blot et enkelt Vibepar udvist interesse for M 5, der ellers blev tilsået med vårbyg. Trods ihærdig søgen med teleskop, lykkedes det ikke at lokalisere en rugende fugl, men gentagne iagttagelser sandsynliggør et ynglepar, men eventuelle unger må være ført væk, for i de rudimentære rester af lavningen har der ikke stået vand i tilstrækkeligt omfang til at holde høj og tæt vegetation nede.

Tabel 5. Lav ungeproduktion er en af brikkerne i puslespillet om Vibens tilbagegang. Her vises lidt eksempler på hvor mange unger, der blev flyvefærdige pr par i forskellige europæiske lande. Det ses, at tallene svinger meget fra år til år. Tallet skal ifølge EU's Managementplan for Vibe være mellem 0,8 og 1,0 for en bestand i ligevægt.

Undersøgelse/år	Unger/par
Holland 1995	0,8-1,0
England 1975	0,88
England 1980	0,52
England 1989	0,70
Tyskland 1984	0,55
Tyskland 1997	1,20
Belgien 1988	0,98
Schweiz 1978	1,57
Schweiz 1982	0,42
Danmark 1985	0,57
Min undersøgelse 2011	0,39
Min undersøgelse 2012	0,43
Min undersøgelse 2013	0,18
Min undersøgelse 2014	0,25
Min undersøgelse 2015	1,43
Min undersøgelse 2016	1,17

Markblok 6 har tidligere haft ynglende Viber, men selvom den 42 ha store mark havde flere oversvømmelser ved ynglesæsonens begyndelse, fandt ingen par omgivelserne så attraktive, at de slog sig ned. Derimod blev en nordvestlig tilstødende mark, benævnt M X nok vært for to par Viber. Marken blev tilsået med vårbyg og frøgræs med en respektiv rækkeafstand på 30 cm. Desværre er marken uoverskuelig og kun territoriehævdende og fjendeafvisende fugle sås regelmæssigt. Eventuelle ungers skæbne er derfor uvis, men den 18. juni sås dog i M 6's spinatfrøparti mod vest en tydelig urolig Vibe jage Gråkrager væk, hvilket tyder på, at yngel fra M X kunne være ført mod syd gennem M 6.

Markblok 7 var i 2014 med 5 par en livsvigtig brik, men sidste års afgrøde med raps udelukkede en gentagelse. Alligevel fik jeg store forventninger til ynglesæsonen 2016. Mange oversvømmelser i den vinterhvedetilsåede mark tiltrak allerede i marts Viberne i pæne tal, og ved indgangen til april, vurderede jeg, at 6 par var territoriefaste. 8 dage senere endda 2 rugende og 7 faste par fordelt i marken, som jeg fremdeles måtte udvide afgrænsningen af i forhold til tidligere. Det var muligt, da der sidste år blev fældet et levende hegn og indkig til den i øvrigt sammenhængende vestlige del blev tilgængeligt. Meget drænsaktivitet og jordbehandling tyndede ud i Viberne i løbet af april, og 9. maj var marken Vibetom for første gang. Den 13. maj sås den sidste Vibe på jorden. Tidspunktet falder sammen med, at den nærliggende M 3 gradvist blev Vibebefolket.

Markblok 8 har hele sæsonen stået med Rødsvingel og gennem hele sæsonen har jeg ikke set Viber overhovedet. Marken kom i spil i 2014. Dengang blev frøgræsset udsået i vårbyg og gav åbne forhold til mindst 3 Vibepar, men markarbejdet ødelagde rederne af flere omgange.

Her er to Vibeunger blevet flyvefærdige og er derfor med til at bremse tilbagegangen i bestanden. I landbrugslandet er det fødeudbuddet og driften, der begrænser ungetilgangen. På engene udgør prædationen den måske største fare for tab af æg- og ungekuld. Foto: Finn Skov.

Markblok 9 består af en smal mark (3,6 ha) med vinterhvede. Jeg valgte at supplere mine iagttagelser til også at omfatte de tilstødende 21 ha med frøgræs, da der ret hurtigt viste sig territoriale Viber her omkring en fugtig lavning. Fuglene forsvandt i begyndelsen af april, formentlig til M 7 eller M 3.

Summa summarum om Vibeåret 2016: Der var en del flytten rundt mellem markerne forårsaget af stor drænsaktivitet og jordbearbejdning på grund af de fugtige forhold. De fleste reder blev anlagt i vårafgrøder og alle de registrerede unger er opfostret i forbindelse med vandholdige/fugtige lavninger.

Markviber eller engviber

Også i 2016 forsøgte jeg med et google-kort og introduktion allerede fra februar på DOF-Fyns og Snaturs hjemmesider at få interesse blandt fuglefolk til at afdække, hvor snittet mellem Markviber og Engviber går. Jeg ønskede især på Fyn, at man ville bruge googlekortet og plotte ind, hvis man så tydelig adfærd som kunne sandsynliggøre, at her var der tale om ynglende Viber. I tankerne selvfølgelig især landbrugslandet, som ikke har selvstændige lokalitetsbetegnelser på DOFbasen. Gode kyst- og englokaliteter huser i mange tilfælde også Vibebestande, men måske indeholder landbrugslandet med den langt større udstrækning trods den lavere bestandstæthed alligevel halvdelen af vores Vibepar? Det har vist ingen siden Manniche i bogen "Danmarks Fugleliv" fra 1929 beskæftiget sig med. Han hævder i bogen, at "*I Danmark ruger sikkert mindst lige saa mange Par Viber paa opdyrket som paa uopdyrket Land.*"

Ser det mon også sådan ud i dag? Svaret kan være endnu en forklarende brik i puslespillet om Vibens tilbagegang.

Der kom oplysninger fra 15 fynske Vibesteder i tidsrummet fra den 1. marts til den 8. maj. De fordeler sig sådan: 5 fra marker med vintersæd, 3 fra marker med vårsæd, 3 fra fugtige ferske enge, to fra afgræssede, ferske enge og to fra frøgræsmarker. Svarene er ikke tilstrækkelige i antal til, at jeg tør give et bud på, hvor bevaringsindsatsen skal sættes ind, men i kommentarerne underbygges dette års tema, nemlig at **Jo vådere, jo Vibere...**

Måske vil afslutningen på Atlas III projektet belyse, om der stadig er ligevægt i bestandene af Markviber og Engviber. Markvibe. Foto: Erik Thomsen.

Engvibe. Foto: Poul Brugs Rasmussen.

Både Markviber og Engviber er ramt af landbrugets strukturændringer, men med forskelligt fortegn. For Markviberne er det intensiveringen af dyrkningsfladen, mens det for Engviberne er lige modsat, nemlig ekstensiveringen, udtrykt ved engenes tilgroning og vigende dyrehold til afgræsning.

Puslespillet om Vibens tilbagegang

Jeg nævnte ovenfor, at lav ungeproduktion var en af brikkerne til Vibens tilbagegang. Der er mange andre brikker, som jeg her forsøger at opliste. Da flere årsager spiller sammen, er det svært isolere de enkelte brikker og prioritere deres tyngde. I år kan jeg begrunde, at i landbrugslandet spiller brikkerne Dræning, Færre småbiotoper, Lavninger tilsås og Forstyrrelser negativt ind. Forhold, som allerede indenfor lovgivningen kunne elimineres, såfremt der var interesse fra erhvervets side. Blot få % af markarealet for den produktionsoptimering, man har set over de seneste årtier, ville kunne hjælpe på Vibens og flere af de øvrige landbrugsfugles nødlidende situation.

Figur 13. Her er nogle af brikkerne til Vibens tilbagegang. Det skulle nødig ende med kollaps. Foto: Erik Thomsen.

Svendborgaftalen i 2016

Svendborgaftalen blev i 2016 videreført. Med ønsket om, at Lærkepletter anlægges i vårbyg, måtte foranstaltningerne flytte mark til en beliggenhed meget tæt på M 3. Lærkepletterne anlagdes på markens højeste partier (Egense Ås' vestlige udstrækning), mens vibelavningernes placering i lighed med sidste år permanent lå nord herfor, og rent faktisk blev besøgt af Viber, mens de stadig var vandholdige. Det blev dog den store mark nord for Hellegårdsvej, på kortet side 3 benævnt som M X, der løb af med 2 par Viber, da den ikke blot blev forårssået med vårbyg og strandsvingel som udlæg, men også med en spatiering på 30 cm skiftevis mellem rækkerne med korn og udlæg, hvilket gav gode og åbne forhold. Svendborgaftalen går ud på indenfor en ramme på 5000 kr. at etablere Lærkepletter og Vibelavninger, hvor beløbet går dels til konsulentbistand, dels til driftstab i forbindelse hermed. Aftalen har været anvendt som motivation til at iværksætte mere faunavenlige tiltag i marken. Jeg beskrev Svendborgaftalen i sidste års afrapportering, og har udbredt kendskabet til den samtidig med at jeg har talt Vibens sag på møde i Dansk Familielandbrug i Brørup, ved Danmarks Jægerforbunds årsmøde i Assens Jægerkreds, på DOF's repræsentantskabsmøde, ved DN's årsmøde i Rudkøbing, ved lokalt foredrag i Egense-Rantzausminde foredragsforening (i mit undersøgelsesområde) og på Johs. Larsen Museet i Kerteminde i forbindelse med udstillingen FUGL. Svendborgaftalen har været genstand for hele to nyhedsbreve fra DOF i 2016.

Hvor mange Viber?

Ved indsamlingen af data til mine årlige Viberapporter, støder jeg ofte på undersøgelser, der forsøger at sætte tal på Vibens forekomst nu og tidligere. Både herhjemme og i udlandet. Jeg har tidligere beskrevet det under overskriften "Årets sammenligning" og har haft forskellige områder under behandling. Også i år, vil jeg forsøge at besvare Vibens udbredelse med taleksempler.

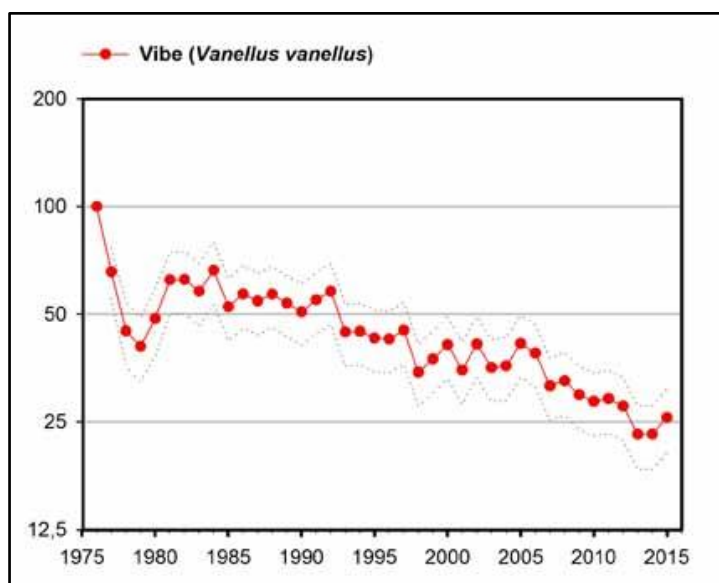
I forbindelse med udarbejdelsen af DOF's nyhedsbrev fra 4. maj 2016, skrev Jan Skriver: "*Siden 1950 er den danske bestand af viber faldet fra 100.000-150.000 til under 20.000 ynglepar.*" Det kom under den forudgående korrespondance frem, at der tidligere var fremsat tallet 500.000 til at dække tidligere tiders bestand, men at det kun var et gæt, som ikke kunne verificeres, og som derfor forsigtigt blev offentliggjort til, at der "*fra midten af 1800-tallet og til tiden efter 2. Verdenskrig skønsmæssigt yngede op imod 150.000 par viber i Danmark.*"

Sidste år gjorde jeg mig tanker over udbredelsen på baggrund af DOF's tidligere formand Vagn Holsteins optællinger på Nordfyn. Vagn Holstein giver i en mere end 50 siders lang artikel fra 1926 en talmæssigvurdering af det fugleliv, der udfoldede sig på Einsidelsborgs 1700 ha store tilliggende. De 500 ha bestod af skov, hvilket i Vibesammenhæng giver ca. 1200 ha åbent land, hovedsagelig bestående af agerland (800 ha), mose, inddæmning og fælled, dvs. enge og strandenge var på ca. 400 ha. I sin artikel i DOFT, 20. årgang, hæfte II, september 1926 (*Fuglelivet paa Einsidelsborg Gods. Iagttagelser fra 1922 til 1925*) anslår Holstein Vibernes parantal til at ligge mellem 400 og 600, hvilket med positive briller i gennemsnit giver **0,5 par pr. ha**. Hvilket liv, der må have udspillet sig på mark og eng dengang! Fra brakmarken lyder det, at Viberne i buldrende flugt og med hidsige skrig kommer os i møde, mens det fra Inddæmningens strandenge hedder, at "*Overalt er vi omsværmert af Viber, hvoraf her findes hundreder af par.*" Et sandt Vibeeldorado, som står i skærende kontrast til den Vibefattigdom, vi i dag findes i størstedelen af landet og jo også i mit undersøgelsesområde ved Egense, vest for Svendborg. Her har der i 2016 på de ca. 1250 ha, jeg undersøger, været blot 12 par Viber, altså i gennemsnit 0,01 par pr. ha. Eller blot en halvtredsindstyvendedel af hvad Holstein fandt 62 km længere mod NNV. Man har i sandhed lært at være nøjsom!

Næste øvelse kunne være at beregne på Holsteins tal og derved nå frem til, at der i 1925 var op mod 2.000.000 par Viber, 2 millioner par! Selvom landet dengang var rigt på Viber, har tallet ikke været af den størrelsesorden, for som minimum må skove og byer nødvendigvis fragå, nedenfor er dog beregnet på tallene med de forbehold, jeg har omtalt.

På baggrund af mine undersøgelser af Viben, satte Jens Steensberg sig i forbindelse med mig. Han kunne bidrage med interessante **oplysninger, der rækker 150 år tilbage og som giver en uvidenskabelig, men troværdig og talbaseret tilgang til bedømmelsen af Vibebestandens størrelse:** "Jeg har fået overleveringer fra min farfar, som var født 1858. Det han fortalte om viber, lærker og vipstjerten, svarer til det jeg selv oplevede som dreng. Farfar og far voksede op samme sted, i Sinding nordvest for Herning på sandjord og eng. Jeg voksede op øst for Hammerum på stift lerjord. Nedenstående svarer til det far fortalte og som han fik fra farfar. **Der skete således ikke ændringer i 100 år op til 1965...** Jeg har ofte spurgt ældre landmænd +70, om hvor mange viber der var på en mark i halvtredserne. De angav, at der var samme antal som min farfar og far angav til mig. Det vil sige, at der var **et vibepar for hver 2-3 tdl...** Jeg synes ikke jeg oplevede forskel i tæthed af vibereder fra forskellige jordtyper. Der var lidt færre på kornmarker, fordi kyllinger ikke begår sig i bare 20 cm høj korn. De vibereder der var på kornmark, kom lidt tidligere med kyllinger, fordi korn blev sået så snart jorden var tør. Det skete ofte sidst i marts. Roer og kartofler blev først sået/sat sidst i april. Der var ikke nogen i Midtjylland der havde vinterhvede, som sås om efteråret. Man skal vide den slags, fordi viben først lægger æg når der er "ro" på marken. Der kunne være længere mellem reder på det vi kalder flyvesand jord, fordi sand har få orm... Vi havde et par tdl. med kuperet vedvarende græs på relativt tør lerjord og der var der som regel 2 vibepar. Det skete at viben fik kyllinger på kornmark, men de blev hurtigt ledt ud på græs eller roer/kartofler. Jeg tror ikke der var afgrøder eller jordtyper, hvor der ikke var viber... **antal tdl. agerjord i Danmark i 1955 og så dividere det med 3, så har man ca. antallet af viber gennem 100 år...** For nogle år siden havde jeg en annonce i et landbrugsblad, hvor jeg efterlyste gamle folk, som kunne fortælle hvor mange fugle, der var på deres marker i halvtredserne. Der var en fem-seks stykker der sendte mail eller ringede. De sagde **3-4 tdl. for et vibepar** og 2 tdl. for et lærkepar... **Jeg tror på Holsteins tal 0,5 par viber pr. ha...** Jeg har set i Store Nordisk Konversations leksikon og fundet at det dyrkede danske landbrugsareal 1930-1950 var på 3.270.000 ha... Samlet er det danske landbrugsareal gået ned med 620.000 ha siden 1930-1950. I dag er der **2.650.000 ha til landbrug**. Jeg skrev tidligere, der var et vibepar for hver 4-5 tdl., som er **2½ ha. pr. vibepar**. Det er lavere end Holstein skriver i 1926, som udregnes til 0,5 ha. pr. par. Som før sagt var der flere på lerjord end på flyvesand og Holstein boede på lerjord. **Efter de tal jeg har på viber pr. ha. tror jeg der var 1.000.000 viber i Danmark 1930-1950."**

Der skal jo ca. 2 tdl. til 1 ha. Jeg har prøvet at sammensætte og udregne på forskellige angivelser, jeg har kunnet finde. Bemærk dog, at det arealmæssigt er meget forskellige opgivelser, der ligger til grund for det endelige tal, betegnet Omregnet til Danmark. Der er imidlertid ret god konsensus, hvis man overskuer angivelserne, og tendensen er ikke til at tage fejl af: Vibebestanden er i frit fald. Der kan så være lidt krusninger på overfladen fra år til år, men der kan ikke herske tvivl om, at skal Viben reddes som ynglefugl i Danmark, så er det på høje tid.

Figur 14. Udviklingen i ynglebestanden 1976-2015 opgjort ud fra årlige punkttællinger er vist med rødt. Bestandsstørrelsen er angivet som indeks, hvor første optællingsår er sat til 100. De stiplede linjer er punkternes tilhørende \pm SE værdier og illustrerer usikkerheden på indekset. Med opgivelsen af, at Vibebestanden i 1976 formodedes at være på 100.000 par, kan bestandsstørrelsen være indekstallet ganget med 1000! Tallet for 2016 vil først være klart i december 2016.

Tabel 6. Et ædrueligt forsøg på at talsætte den danske Vibebestand gennem de seneste ca. 100 år. I sandhed ikke en optimistisk øvelse, men realistisk nok, selvom tidligere tiders bestandsopgivelser især beror på skøn. Forudsætningerne er givet i teksten, men Poul Hald-Mortensens tal er beregnet ud fra to parametre i forhold til Danmarks areal henholdsvis landbrugsareal. Mine egne tal nederst er beregnet på baggrund af mine optællinger vest for Svendborg ud fra et gennemsnitstal for årene 2011-16 og skaleret op.

År	Kilde	Par/ha	Ha	Vibepar	Omregnet til Danmark
1922-1926	V. Holstein	0,5	1.200	600	1.325.000
1930-1950	J. Steensberg	0,4	3.270.000		1.000.000-1.308.000
1950	P. Hald-Mortensen	0,5	860.000		430.000-500.000
1976	Punkttællingerne				100.000
1979	K. M. Olsen 1992				68.000
1987-1988	K. M. Olsen 1992				30.000-50.000
1995-2000	O. Thorup 2006				30.000-45.000
2011	BirdLife/DOF		2.650.000		20.000
2011-2016	N. Andersen	0,01	1.250	12	25.000

Det synes at være en naturlov, at det officielle Danmark føler sig forpligtet til at fare frem med brask og bram overfor de arter, der klarer sig rigtig godt, og hvoraf mange befolker landbrugslandet, det gælder fx Skarv, flere gåsearter, måger, Ringduen og Rågen. Disse bliver straks mødt med handleplaner, der skal decimere deres antal, så de kun i unaturligt begrænset antal kan tåles af fiskeri- og landbrugserhvervet. Hvilket natursyn!

Viben må på den røde liste!

Der synes ikke at blive taget hånd om Vibens bestandsnedgang herhjemme. Arten blev ganske vist hjulpet af en totalfredning i 1982, men siden da er der ikke officielt foretaget noget, der i større skala kan hjælpe Viben og de arter, den deler et skæbnefællesskab med i det stadig mere naturforarmede landbrugsland.

Skriften på væggen har man set alle andre steder end i Danmark. På verdensplan, er Viben på International Union for Conservation og Nature's (IUCN) globale Røde Liste nu rykket fra LC (Least Concern = ikke truet) en faretruende plads nærmere afgrunden til NT (Near Threatened = næsten truet). Se IUCN's dokumentation og begrundelse nedenfor.

Vanellus vanellus Scope: Global

<http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2015-4.RLTS.T22693949A82827740.en> [Download assessment](#)

© Frank Teigler

Assessment Information

Red List Category & Criteria: Near Threatened ver 3.1

Year Published: 2015

Date Assessed: October 1, 2015

Justification: This species is suspected to be decreasing at a moderately rapid rate. It is therefore classified as Near Threatened. Should new information suggest these declines are occurring more rapidly it would warrant uplisting; it almost meets the requirements for listing as threatened under criteria A2abce+3bce+4abce.

Previously Published Red List Assessments

2012 – Least Concern (LC) – <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2012-1.RLTS.T22693949A38531994.en>

2009 – Least Concern (LC)

2008 – Least Concern (LC)

2004 – Least Concern (LC)

2000 – Lower Risk/least concern (LR/lc)

1994 – Lower Risk/least concern (LR/lc)

1988 – Lower Risk/least concern (LR/lc)

Også i Europa, er Viben nu rykket nærmere afgrunden: Fra LC (Least Concern = ikke truet) er sagens alvor understreget af, at placeringen i kategorien VU (Vulnerable = sårbar) fra 31. marts 2015 er en kendsgerning. Det være sig både i Europa som helhed og på EU 27's Røde Liste. Se IUCN's dokumentation og begrundelse nedenfor.

Vanellus vanellus Scope: Europe
[Download supplementary material](#)

NOT EVALUATED DATA DEFICIENT LEAST CONCERN NEAR THREATENED **< VULNERABLE >** ENDANGERED CRITICALLY ENDANGERED EXTINCT IN THE WILD EXTINCT
 NE DD LC NT VU EN CR EW EX

© Frank Teigler

Vanellus vanellus -- (Linnaeus, 1758)

ANIMALIA -- CHORDATA -- AVES -- CHARADRIIFORMES -- CHARADRIIDAE

Common names: Northern Lapwing; Lapwing; Vanneau huppé

European Red List Assessment

European Red List Status

VU -- Vulnerable, (IUCN version 3.1)

Assessment Information

Year published:	2015
Date assessed:	2015-03-31
Assessor(s):	BirdLife International
Reviewer(s):	Symes, A.
Compiler(s):	Ashpole, J., Burfield, I., Ieronymidou, C., Pople, R., Wheatley, H. & Wright, L.

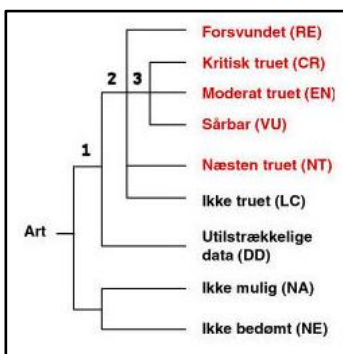
Assessment Rationale

European regional assessment: Vulnerable (VU)

EU27 regional assessment: Vulnerable (VU)

This plover is classified as Vulnerable in both Europe and the EU27 because it is estimated to have undergone rapid declines during the past three generations (27 years).

Herhjemme koordineres rødlistningen af Aarhus Universitet ved DCE-Nationalt Center for Miljø og Energi og der anvendes ni kategorier, som det fremgår af figuren til venstre.

Figur 15. Rødlistesystemet i Danmark

Når en **art** skal behandles, afgøres det først, om det overhovedet er muligt, hvis det ikke kan lade sig gøre, anvendes de to nederste kategorier. Er det muligt, træder niveau 1 i funktion og er der tilstrækkelige data til en kategorisering, niveau 2, anvendes en af de 6 kategorier efter rødlistensystemets kriterier. De fem kategorier med **rødt** omfatter så de **rødlistede arter**, hvor af de tre ved 3 er de truede arter.

Oprindelsen til den nuværende Røde Liste har sin rod i de forpligtelser biodiversitetskonventionen (FN-konvention om den biologiske mangfoldighed), som Danmark tiltrådte i Rio de Janeiro helt tilbage i 1992. Arbejdet med den seneste version af Den danske Rødliste blev påbegyndt i 2003 og afsluttet 7 år senere. Heri er status for 10.581 arter ud af ca. 32.000 blevet behandlet ud fra det internationale system til vurdering af risikoen for

arters uddøen, men en i 1997 udarbejdet Rød Liste gælder for nogle grupper og arter stadig. Den blev samme år suppleret med en såkaldt Gul Liste, hvor særlig hensynskrævende arter er anført, arter, der er tæt på at opnå rødlistestatus eller arter, hvis tilbagegang er sket som et resultat af væsentlige forandringer i den danske natur. Når jeg dvæler ved dette, skyldes det selvfølgelig Vibens danske placering netop i denne gullistesammenhæng, markeret ved et X. På næste side vises Vibens danske rødlistevurdering.

Vibe *Vanellus vanellus* (Linnaeus)

Stamdata	
Artsgruppe:	Fugle
Internationalt navn:	<i>Vanellus vanellus</i> (Linnaeus)
Dansk navn:	Vibe
International kategori:	LC
Rødliste 1997:	X
National kategori:	LC
Kriterier:	
Levesteder:	A agerland, E ferske enge, Ke strandenge og -sumpe
Negative påvirkninger:	1.4.3: Dræning/opfyldning af vådområder/kystlinjer, 3.3.5: Tab af levested 6.1: Pesticider/kemisk forurening
Bemærkninger til negative påvirkninger:	Hagemeier & Blair 1997.
Bestandsstørrelse:	>30000 par (1980erne)
Bemærkninger til bestandsstørrelsen:	Olsen (1992) anslår den danske bestand af vibe til 30000-50000 i slutningen af 1980erne.
Generationstid:	5 år

Bemærk: Den internationale kategori er forkert, mens der udfør Rødliste 1997 står **X Opmærksomhedskrævende**.

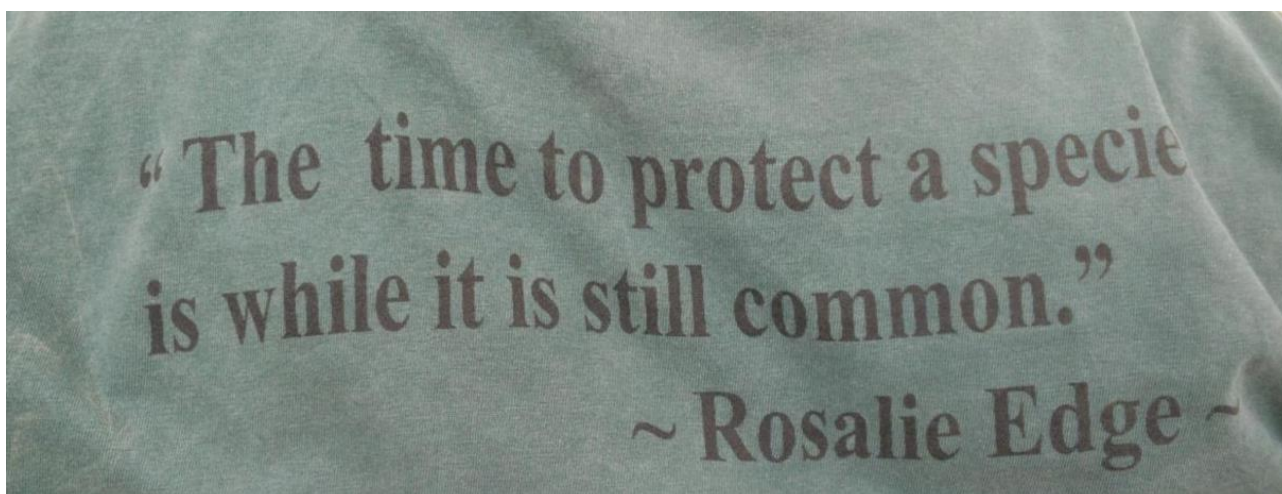
Definition: Forholdsvis hyppige arter, men dog med så begrænsede bestande, at de kan forventes at blive sårbare i nær fremtid, såfremt de negative faktorer, der for tiden påvirker dem, fortsat får lov at virke, samt almindelige arter med en stærkt negativ bestandsudvikling i Danmark.

Kriterier: En art regnes som opmærksomhedskrævende (X), hvis der er stor sandsynlighed for, at den i nær fremtid vil blive sårbar (V) eller endog akut truet (E), såfremt de negative faktorer, der for tiden påvirker den, fortsat får lov at virke eller hvis det for en almindelig art vurderes, at der gennem de seneste 20 år er sket en betydelig reduktion af bestanden og/eller en indskrænkning af levesteder. For hver enkelt organismegruppe kan der for almindelige arter fastsættes individuelle kriterier for, hvor stor reduktionen skal være, for at arterne kan henregnes til kategori X. En reduktion gennem de seneste 20 år på mindst 50 %, som gælder for fugle, er dog et minimumskrav.

Kriteriedokumentation	
National status:	Vibe er trods tilbagegang en almindelig dansk ynglefugl (se Grell 1998).
Bestandsudvikling:	Antallet af ynglende viber er gået meget tilbage siden 1950 (se Grell 1998). Bedømt ud fra resultater af punkttællinger har tilbagegangen i løbet af de seneste 15 år ligget på i størrelsesordenen 20-30% (Dansk Ornitologisk Forenings punkttællinger 1976-2003).
Udbredelsesareal:	40000 km ²
Forekomstareal:	
Totaludbredelse:	Størstedelen af Europa og Centralasien mod øst til Korea (del Hoyo m.fl. 1996).
Rødlistevurdering:	Viben er gået tilbage med i størrelsesordenen 20-30% i løbet af de seneste 15 år. Arten er imidlertid stadig talrig og vurderes ikke truet, LC.
Bemærkninger til nomenklatur:	
Litteratur:	BirdLife International data, Dansk Ornitologisk Forenings punkttællinger 1976-2003, Grell 1998, Hagemeier & Blair 1997, del Hoyo m.fl. 1996.
Rødlistevurderet af:	Stefan Pihl
Godkendt af bedømmer:	2004
Tekstændringer:	2008
Kvaltetsikret af:	Thomas Eske Holm

Det bemærkes, at den danske rødlistevurdering er ude af trit med både den globale og den europæiske på i hvert fald to punkter: ① Udenfor landets grænser, regnes med en generationstid på 9 år, og der beregnes på hvor meget en art aftager over **tre generationer = 27 år**. I Danmark beregnes generationstiden åbenbart kun at være på 5 år, og her er **tre generationer = 15 år**. Når en art er i konstant aftagen, som Viben har været det over de sidste 100 år (se tabel 6 side 19), betyder halveringstidsrummet af bestanden selvfølgelig noget, om den holdes op mod 27 år eller 15 år! Vibens tilbagegang ses over det meste af Europa, men der er enighed om, at tilbagegangen i Danmark hører til blandt de mest markante. Derfor kan det undre, at rødlistevurderingen herhjemme som punkt ② er 1-2 trin mere optimistisk, ja ligefrem insisterer på, at betegnelsen skal være LC = Least Concern eller ikke truet. Og dermed ikke rødlistet!

Når det er afgørende, skyldes det, at rødlistningen ofte er udløsende faktor for initiativer til beskyttelse, der kan sikre arten en politisk bevågenhed, som biodiversitetskonventionen forpligter de underskrivende lande til at sætte ind med, fx i form af målrettede beskyttelsesinitiativer, handleplaner osv.

Figur 16. Denne trøjetekst kunne passende være motivationen for at gøre noget ved Vibens situation, nu! Foto: DOF. Fra IUCN's factsheet: The global population is estimated to number c. 5,600,000-10,500,000 individuals (Wetlands International 2012). The European population is estimated at 1,590,000-2,580,000 pairs, which equates to 3,190,000-5,170,000 mature individuals (BirdLife International 2015). In Europe and the EU27 the population size is estimated to be decreasing by 30-49% in 27 years (three generations).

De øvrige fugle/landbrugsfugle med lister

Pan-European Common Bird Monitoring Scheme (PECBMS), har som formål at udarbejde indikatorer for karakteristiske fuglearter bl.a. i landbrugslandet (39 arter). Disse indikatorer indgår i EU's såkaldte strukturelle indikator "Population Trends of Farmland Birds", som er et af EU's få direkte mål for den biologiske mangfoldighed. Indikatoren opdateres årligt. For Danmarks vedkommende, er artsantallet mindre end de 39 arter, da en række arter enten slet ikke findes i Danmark, eller er for fåtallige til at lave indeks for. Således indgår herhjemme i kategorien agerlandsfugle (landbrugsfugle) følgende 22 arter, med tendensen angivet siden arten indgik i indikatoren (de fleste arter siden 1976).

Indikatorarter, landbrugsland (Danmark = 22 arter):

Tårnfalk ●, Agerhøne ▼, Vibe ▼, Dobbeltbekkasin ▼, Sanglærke ▼, Landsvale ●, Engpiber ▼, Gul Vipstjert ▼, Hvid Vipstjert ▲, Bynkefugl ▼, Stenpikker ●, Sjagger ▼, Gærdesanger ▼, Tornesanger ▲, Rødrygget Tornskade ▼, Råge ▲, Krage ▲, Skovspurv ▲, Stillits ▲, Tornirisk ▼, Gulspurv ▼, Bomlærke ▼.

Jeg vil her bruge lidt plads på at vise, hvor 1) udbredte, 2) i hvilket antal disse 22 arter har forekommet i mine tællinger for ynglesæsonen 2016. Endelig 3) hvornår de tre hyppigste er registreret fænologisk. Indikatorens sidste art, Bomlærken, mangler helt i mit område, ligesom Gul Vipstjert og Rødrygget Tornskade slet ikke blev iagttaget i 2016. Tilbage er altså 19 arter, og af disse yngler Dobbeltbekkasin, Bynkefugl, Stenpikker og Sjagger ikke, der resterer altså 15 arter, i boksen markeret med kursiv.

Udbredelsen kan måles i antallet af observationer af den pågældende art, altså hvor konstant den forekommer. Det favoriserer selvfølgelig standfuglene eller de tidlige trækfugle, som jo tæller med helt fra første optælling den 1. marts. Ud over årets 110 arter, har jeg under de foregående 5 års optællinger desuden set: Blisgås, Canadagås, Hedehøg, Vandrefalk Trane, Vagtel, Stor Præstekrave, Stor Regnspove, Hvidklire, Mudderklire, Sildemåge, Gul Vipstjert, Grå Fluesnapper, Topmejse, Pirol, Rødrygget Tornskade, Stor Tornskade og Kernebider. Altså i alt 128 arter. Vel ikke så dårligt, når det tages i betragtning, at der ikke er tale om fuglelokaliteter, i egentlig forstand.

Tabel 7 viser de hyppigste observationer i månederne marts til og med juni 2016 og dermed gives et billede af arternes udbredelse. Landbrugsfuglene er markeret med kursiv og blå. Pattedyr med lilla.

Art/Underart	Obs i alt
<i>Sanglærke</i>	768
Ringdue	746
<i>Råge</i>	669
Solsort	564
<i>Gulspurv</i>	496
Bogfinke	484
<i>Gråkrage</i>	481
<i>Skovspurv</i>	409
Fasan	356
<i>Tornsanger</i>	355
<i>Vibe</i>	333
Gærdesmutte	319
Grågås	306
Gråspurv	299
<i>Landsvale</i>	292
Gransanger	290
Hættemåge	289
Gråand	288
Allike	280
Musvit	276
Grønirisk	265
Stormmåge	260
Sølvmåge	258
Munk	252
<i>Hvid Vipstjert</i>	203
Stær	203
Blishøne	200
Blåmejse	189
Husskade	179
Bysvale	155
<i>Gærdesanger</i>	149
<i>Engpiber</i>	121
Lille Lappedykker	107
Jernspurv	97
Gravand	93
Rødstjert	93
Troldand	86
Knopsvane	77

Sangdrossel	73
Krikand	62
Musvåge	62
Rødhals	52
Fiskehejre	51
Stor Flagspætte	50
Rørhøg	49
Løvsanger	47
<i>Stillits</i>	40
Knarand	37
<i>Tornirisk</i>	37
Gøg	33
Taffeland	32
Husrødstjert	25
Gulbug	25
Havesanger	25
Spætmejse	23
Skarv	22
Grønbenet Rørhøne	19
Kærsanger	19
Bramgås	15
Blisgås	15
Mursejler	15
<i>Sortkrage</i>	14
Spurvehøg	12
Strandskade	12
<i>Dobbeltbekkasin</i>	12
Grønsiken	12
<i>Agerhøne</i>	10
<i>Sjagger</i>	9
Sumpmejse	9
Rød Glente	8
Ravn	8
Rørspurv	8
<i>Tårnfalk</i>	7
Dompap	7
Gråstrubet Lappedykker	6
Svaleklire	6
<i>Stenpikker</i>	6

Havørn	5
Digesvale	5
Lille Præstekrave	4
Sildemåge	4
Svartbag	4
Tyrkerdue	4
Skovskade	4
Tinksmed	3
<i>Bynkefugl</i>	3
Vindrossel	3
Kvækerfinke	3
Sangsvane	2
Canadagås	2
Skeand	2
Hvepsevåge	2
Blå Kærhøg	2
Rørsanger	2
Halemejse	2
Korttået Træløber	2
Pibeand	1
Duehøg	1
Dværgfalk	1
Hjejle	1
Brushane	1
Rødben	1
Sortklire	1
Huldue	1
Mosehornugle	1
Grønspætte	1
Nattergal	1
Misteldrossel	1
Ringdrossel	1
Sortmejse	1
<i>Hare</i>	241
<i>Kat</i>	24
<i>Rådyr</i>	23
<i>Ræv</i>	1

Når talen er om i **hvilket antal** de enkelte arter forekommer, ser tabellen lidt anderledes ud. For her brager de arter igennem, der har en udpræget flokadfærd, og arter, der overhovedet ikke er i berøring med landskabet som fx Bramgås, der blot ses overtrækkende, men kortvarigt i store flokke.

Tabel 8 viser antallet af individer af de enkelte arter i månederne marts til og med juni i 2016 og dermed gives et billede af, hvilke arter, der forekommer i størst antal. Landbrugsfuglene er markeret med kursiv og blå. Pattedyr lilla.

Art/Underart	Antal i alt
Hættemåge	7949
Grågås	4249
<i>Råge</i>	<i>4118</i>
Bramgås	3479
Stormmåge	2887
Ringdue	1933
<i>Vibe</i>	<i>1862</i>
Stær	1774
<i>Sanglærke</i>	<i>1756</i>
<i>Skovspurv</i>	<i>1482</i>
Allike	1276
Gråspurv	1057
Sølvmåge	1042
Gråand	1036
Blishøne	999
Solsort	865
<i>Gråkrage</i>	<i>861</i>
<i>Landsvale</i>	<i>854</i>
Blisgås	741
Bogfinke	619
<i>Gulspurv</i>	<i>617</i>
Krikand	569
<i>Tornsanger</i>	<i>498</i>
Fasan	477
Bysvale	469
Musvit	358
<i>Hvid Vipstjert</i>	<i>356</i>
Canadagås	350
Gærdesmutte	345
Grønirisk	332
Troldand	322
Gransanger	303
Munk	283
Husskade	250
Blåmejse	239
<i>Sjagger</i>	<i>222</i>

Lille Lappedykker	190
Vindrossel	166
Gravand	153
<i>Gærdesanger</i>	<i>153</i>
Knopsvane	150
<i>Engpiber</i>	<i>142</i>
Jernspurv	99
Rødstjert	95
Sangdrossel	80
<i>Tornirisk</i>	<i>80</i>
Taffeland	77
Knarand	74
Rørhøg	65
Musvåge	67
<i>Stillits</i>	<i>60</i>
Stor Flagspætte	56
Fiskehejre	54
Rødhals	53
Mursejler	53
Løvsanger	47
Skarv	43
<i>Dobbeltbekkasin</i>	<i>41</i>
Gøg	35
Kvækerfinke	33
Grønsisken	30
Husrødstjert	27
Spætmejse	27
Grønbenet Rørhøne	26
Gulbug	25
Havesanger	25
Kærsanger	22
<i>Agerhøne</i>	<i>19</i>
Digesvale	18
<i>Sortkrage</i>	<i>14</i>
Strandskade	14
Spurvehøg	12
Dompap	11
Svaleklire	9

Sumpmejse	9
Ravn	9
Rød Glente	8
Rørspurv	8
Sangsvane	7
<i>Tårnfalk</i>	<i>7</i>
Sildemåge	7
<i>Stenpikker</i>	<i>7</i>
Gråstrubet Lappedykker	6
Havørn	5
Lille Præstekrave	5
Svartbag	5
Skovskade	5
Tyrkerdue	4
Tinksmed	3
<i>Bynkefugl</i>	<i>3</i>
Korttået Træløber	3
Pibeand	2
Skeand	2
Hvepsevåge	2
Blå Kærhøg	2
Isfugl	2
Rørsanger	2
Halemejse	2
Sortmejse	2
Duehøg	1
Dværgfalk	1
Hjejle	1
Brushane	1
Rødben	1
Sortklire	1
Huldue	1
Mosehornugle	1
Grønspætte	1
Nattergal	1
Misteldrossel	1
Ringdrossel	1

Hare	520
Rådyr	33

Kat	26
Ræv	1

Ringduen indtager en prægnant plads i begge ovenstående tabeller. Det falder fint i forlængelse af DOF's nyhedsbrev fra den 30. august 2016, hvor antallet af ynglende Ringduer opjusteres: *Ynglebestanden af ringdue i Danmark tæller mellem 1,4 og 1,6 millioner individer. Det er mere end dobbelt så mange som den hidtil brugte bestandsvurdering fra år 2000. Dengang blev bestanden vurderet til at være 250.000-350.000 ynglepar (svarende til 500.000-700.000 individer). Det nye store tal for ringdue bygger på en ny optællingsmetode, nemlig de såkaldte TimeTælleTure i Dansk Ornitologisk Forenings aktuelle projekt Atlas III.* Ringduen er ikke defineret som en af de 22 agerlandsfuglearter -og i modsætning til langt de fleste af disse, klarer Ringduen sig godt og er i tiltagen.

Ringduen, eller Skovduen forekommer både i skove, men altså også i landbrugslandet, hvor den dels fouragerer på selve markfladen, dels finder redefæste i enkeltstående træer, smålunde og i de levende hegn, der stadig er tilbage.

Det er interessant at følge, hvordan de enkelte fugles forekomst enten ændrer sig eller ikke ændrer sig gennem de 4 forårsmåneder som udgør fuglenes yngletid: Fra marts til og med juni. Det er i disse 4 måneder, jeg dagligt registrerer fuglenes forekomst i landbrugslandet, og da jeg i mine skemaer deler månederne ind i to intervaller (fra 1.-15. og 16.-30.(31.)), vil jeg nedenfor forsøge at vise forekomst og fænologi henover foråret for de to almindeligste landbrugsfugle Rågen og Sanglærken. Viben blev allerede vist i en tilsvarende tabel 4 på side 13. Bemærk, at der hele perioden kun mangler i optællinger for beskedne 8 enkelt dage ud af de i alt 122 mulige. Heraf ligger de 6 alene fra 16.-31. maj, hvilket i hvert fald forklarer det lavere tal i perioden for den ellers stabilt forekommende Sanglærke.

Tabel 9. I lighed med Vibetabel 4 vises her Rågens forekomst i de enkelte markblokke henover foråret. Rågen benytter markerne til fouragering, og er derfor afhængig af åbne forhold, som den finder først på foråret omkring såtid, men efterhånden som afgrøderne gror op og jorden bliver utilgængelig, daler antallet af observerede fugle. Det stiger lidt igen, når ungerne følger med forældrefuglene ud på fødesøgning, nu benyttes mest de husdyrafgræssede marker. I Svendborg Kommune ruger 1200 par Råger, de fleste i bynære omgivelser, men et par kolonier er beliggende tæt ved markblokkene.

Råge	1.-15. marts	16.-30. marts	1.-15. april	16.-30. april	1.-15. maj	16.-31. maj	1.-15. juni	16.-30. juni	Antal i alt
M 1	22	27	200	79	48	43	56	126	601
M 2	22	15	35	52	36	9	22	1	192
M 3	71	37	30	111	72	67	24	10	422
M 4	117	37	9	27	28	27	11	3	259
M 5	16	43	37	12	16	1	8	5	138
M 6	74	125	134	90	79	64	41	161	768
M 7	5	36	107	87	115	25	13	6	394
M 8	83	139	251	108	76	11	9	5	682
M 9	41	71	191	180	84	80	13	2	662
I alt	451	530	994	746	534	327	197	319	4118

Tabel 10. Med denne tabel fuldendes trekløveret af de tre hyppigste landbrugsfugles forekomst henover foråret i de 9 markblokke. Efter 15. marts er ynglefuglene ankommet i fuld styrke og tallene viser stor stabilitet derefter.

Sanglærke	1.-15. marts	16.-30. marts	1.-15. april	16.-30. april	1.-15. maj	16.-31. maj	1.-15. juni	16.-30. juni	Antal i alt
M 1	3	4	3				4	6	20
M 2	12	13	8	19	18	18	23	31	142
M 3	11	19	20	19	16	5	11	25	126
M 4	7	17	29	33	38	13	32	22	191
M 5	13	46	31	32	35	24	36	42	259
M 6	12	28	21	17	29	23	28	32	190
M 7	16	39	40	52	50	26	48	46	317
M 8	19	38	42	23	30	35	32	42	261
M 9	19	50	26	43	32	20	31	29	250
I alt	112	254	220	238	248	164	245	275	1756

Sanglærken er blandt de almindeligste fugle i landbrugslandet. Foto: Poul Brugs Rasmussen.

Jeg slutter med en samlet liste eller oversigt over mine fugleagttagelser i 2016. M1-M9 er markblokkene med iagttagelserne summeret for de 4 måneder marts til og med juni.

Art	M 1	M 2	M 3	M 4	M 5	M 6	M 7	M 8	M 9	Antal i alt
Lille Lappedykker			188	2						190
Gråstrubet Lappedykker			6							6
Skarv	3	22	4	5	1	4			4	43
Fiskehejre	2	7	25	9	3		3	3	2	54
Knopsvane	3	5	83	43			16			150
Sangsvane				2			5			7
Grågås	183	343	750	1355	56	266	704	2	590	4249
Canadagås			25					325		350
Bramgås	175	1382	279		630	48	715		250	3479
Blisgås	2	59	491	126			6		57	741
Gravand	8	50	42	3	2		41		7	153
Pibeand		2								2
Knarand			74							74
Krikand			569							569
Gråand	81	43	665	50	4	1	42	128	24	1038
Skeand			2							2
Taffeland			77							77
Troldand			322							322
Hvepsevåge	1						1			2
Rød Glente	1		3	2	1	1				8
Havørn			1	1	1	1	1			5
Rørhøg		1	46	1	2	4	5	5	1	65
Blå Kærhøg			1		1					2
Duehøg							1			1
Spurvehøg	1	3			1	4	2		1	12
Musvåge	9	2	9	10	3	14	14		6	67
Tårnfalk			1	3			1		2	7
Dværgfalk						1				1
Agerhøne		6							13	19
Fasan	47	30	133	27	28	6	117	4	85	477
Grønbenet Rørhøne			25					1		26
Blishøne	46		890	31				32		999
Strandskade			10				2	2		14
Lille Præstekrave			3					2		5
Hjejle							1			1
Vibe	22	132	944	10	31	55	634		34	1862
Almindelig Ryle										
Brushane			1							1
Dobbeltbekkasin			41							41
Rødben							1			1
Svaleklire		5	4							9

Tinksmed			3							3
Sortklire			1							1
Hættemåge	519	186	514	910	2602	1446	1406	159	207	7949
Stormmåge	80	58	353	429	373	936	320	93	245	2887
Sildemåge	2		3	1			1			7
Sølvmåge	20	68	98	85	94	270	112	204	91	1042
Svartbag		1	1					2	1	5
Huldue						1				1
Ringdue	266	165	347	148	302	143	353	40	169	1933
Tyrkerdue	2	1					1			4
Gøg		4	22		1		4		4	35
Mosehornugle							1			1
Mursejler	2		5	3		26		15	2	53
Grønspætte	1									1
Stor Flagspætte	11	9	25	2			2		7	56
Sanglærke	20	142	126	191	259	190	317	261	250	1756
Digesvale			15					3		18
Landsvale	197	87	213	95	44	43	91	59	25	854
Bysvale	79	60	173	3		15	5	124	10	469
Engpiber		4	11	10			5	55	57	142
Hvid Vipstjert	33	22	210	33	11	21	2	15	9	356
Gærdesmutte	47	10	82	48	18	23	69	6	42	345
Jernspurv	12	8	15	7	2	6	35	2	12	99
Rødhals	3		4		1		8		37	53
Nattergal							1			1
Husrødstjert	5							22		27
Rødstjert	14	8	18	19		19	7		10	95
Bynkefugl			3							3
Stenpikker			1	2	3		1			7
Solsort	172	105	158	107	44	63	93	61	62	865
Sjagger	55			165		1	1			222
Sangdrossel	2	3	4	4	4	2	20	13	28	80
Vindrossel	40			1		125				166
Misteldrossel							1			1
Ringdrossel		1								1
Kærsanger				20	2					22
Rørsanger			2							2
Gulbug	3	5	7	3		2	5			25
Gærdesanger	24	34	39	8	2	9	32	5		153
Tornsanger	53	22	65	84	69	58	52	56	39	498
Havesanger	1	1					16		7	25
Munk	18	13	56	28	10	29	73	14	42	283
Gransanger	29	9	71	37	32	35	58	3	29	303
Løvsanger				20	1	1	13	12		47

Halemejsje		1	1							2
Sumpmejsje	3	2	1	1			1		1	9
Sortmejsje				2						2
Blåmejsje	63	61	37	11	1	18	27	4	17	239
Musvit	33	95	68	61	6	27	26	6	36	358
Spætmejsje			1						26	27
Korttået Træløber		3								3
Skovskade		1			1				3	5
Husskade	41	39	124	24	8	5	7		2	250
Allike	181	32	305	197	81	163	62	205	50	1276
Råge	601	192	422	259	138	768	394	682	662	4118
Sortkrage	1		3	7	1		1	1		14
Gråkrage	98	49	111	40	26	241	91	45	160	861
Ravn	1		1			1	3	3		9
Stær	19	12	820	51		172	250	6	444	1774
Gråspurv	184	125	445	9		260	13	21		1057
Skovspurv	132	655	317	153	3	167	50	3	2	1482
Bogfinke	44	63	109	75	89	102	61	26	50	619
Kvækerfinke						32		1		33
Grønirisk	75	89	55	38	6	12	30	12	15	332
Stillits	10	4	15	8	3	3	4	6	7	60
Grønsiken	2	28								30
Tornirisk	6		12	7		17		36	2	80
Dompap							6		5	11
Gulspurv	38	55	76	85	56	54	145	50	58	617
Rørspurv	6		2							8
Hare	45	37	19	30	79	138	152	4	16	520
Kat	8	7	3	1			1		6	26
Rådyr		6		8	1		13		5	33
Ræv			1							1
I alt	3885	4674	11307	5210	5137	6049	6754	2839	4028	49883

Efterskrift med naturpolitisk indhold

Glæden og fortroligheden med naturen gennem de daglige ture må ikke glemmes. Det hele må ikke gå op i dataindsamling, så her følger en lille beretning fra felten: Hver dag besøger jeg Markblok 9. Og oftest har jeg på vejen derhen noteret en eller to Gråkrager. Et lokalt par, der havde samme døgnrytme med fouragering på en åben plads hver dag, når jeg dukkede op. Fra begyndelsen af sæsonen noget sky, men efterhånden som dagene, ugerne og månederne skred frem, mindskedes flugtafstanden gradvis. Til sidst kunne jeg ankomme, konstatere at fuglene var tilstede og passere dem i ganske få meters afstand. Vi var blevet fortrolige med hinanden. En dejlig oplevelse, der berørte mig, for denne fugl er jo ellers forhadet. Ja, taler jeg med jægere eller landmænd, er de parat til at skyde hele skylden på kragernes påståede voksende antal som årsag til Vibens modsvarende tilbagegang.

Jeg er bekymret for landbrugslandets beskedne rester af natur. Selvfølgelig skal man i et af verdens bedst egnede landbrugslande kunne dyrke jorden. Det er ikke mit ærinde at betvivle det, men derimod at gøre opmærksom på, **hvad der er uundgåeligt og hvad der er unødvendigt** i forbindelse med driften. Jeg undrer mig til stadighed over, at næsten ingen landmænd tilsyneladende har et ønske om, at der også parallelt med driften skal være plads til den vilde natur. Det er en tom floskel fra erhvervets side, når det påstås, at dyrkningsmønster og hensyntagen til naturen foregår sideløbende og hånd i hånd fordi man elsker naturen. Det er i hvert fald ikke det, jeg ser. Der har over de seneste årtier været tale om en betydelig produktivitetsforbedring. Det har kun kunnet lade sig gøre på bekostning af naturen, som hver gang har betalt prisen. Mine tusinder af observationer og iagttagelser over årene taler deres tydelige sprog: Naturen i landbrugslandet er i en sørgelig forfatning og perspektiverne fremover synes dystre, for ikke at sige sorte. I de 6 år, jeg systematisk har fulgt udviklingen derude, og såmænd også med det perspektiv, at jeg er vokset op på landet som landmandssøn, er dyrkningspresset på markfladen øget og udslettelsen af småbiotoperne bevisligt tiltaget med foruroligende hast. Samtidig med at midlerne til effektivisering er blevet større og mere sofistikerede, er de blevet hvermandseje. Fra drænspeade til rendegraver, fra stubharve til round up-bekæmpelse. Og landmændene har politisk rygvind til at eskalere denne udvikling. Påstanden om landbruget som den bedste naturforvalter, skal derfor ikke være uimodsagt og sætte dagsordenen i den politiske debat. Hvor man synes at dække over hinanden helt fra top til bund. En usandhed bliver ikke mere sand af at blive gentaget. **Artstilbagegang ser eller hører man ikke, medmindre nogen som jeg dokumenterer og gør opmærksom på den.** Der er i landbrugslandet en konflikt mellem moderne landbrugsdrift og naturens vilkår. Vi må ikke lade os forføre af landbrugsorganisationernes budskab om, at naturen er i de bedste hænder ved landmændenes frivillige indsats eller klagesangen over, at rammebetingelser for erhvervet er for snærende. **Vi må være ambitiøse på biodiversitetens vegne, også i landbrugslandet.** Det er ikke naturen, der kan eller skal betale erhvervets gæld på 379 milliarder kr. (Landbrugsavisen, 16. august 2016).

Landbrugets gæld vokser		Tal i milliarder kroner			
	2012	2013	2014	2015*	
Realkreditgæld	276	275	277	278	
Bankgæld	71	72	77	82	
Anden gæld	15	17	17	19	
Gæld i alt	362	364	371	379	

*Foreløbige tal
 Kilde: Seges Tekst: Mathias Sommer Grafik: Morten Fogde Christensen

Landbrugets gæld bare vokser og vokser.

Uundgåeligt: Når der skal være landbrug, så vil pladsen til naturen vige, markernes dyrkningsflade optager derfor langt den overvejende plads i agerlandet, de tilbageblivende småbiotoper bliver opsplittede, fragmenterede. Desuden sker udnyttelsen med **dræning, gødskning og sprøjtning** stadig mere hårdhændet, så markernes fuglearter er de stærkest decimerede, det drejer sig om Vibe, Sanglærke, Bomlærke og Agerhøne; disse fire arter er samlet set gået tilbage med 65 % siden 1976. Sprøjtning fjerner

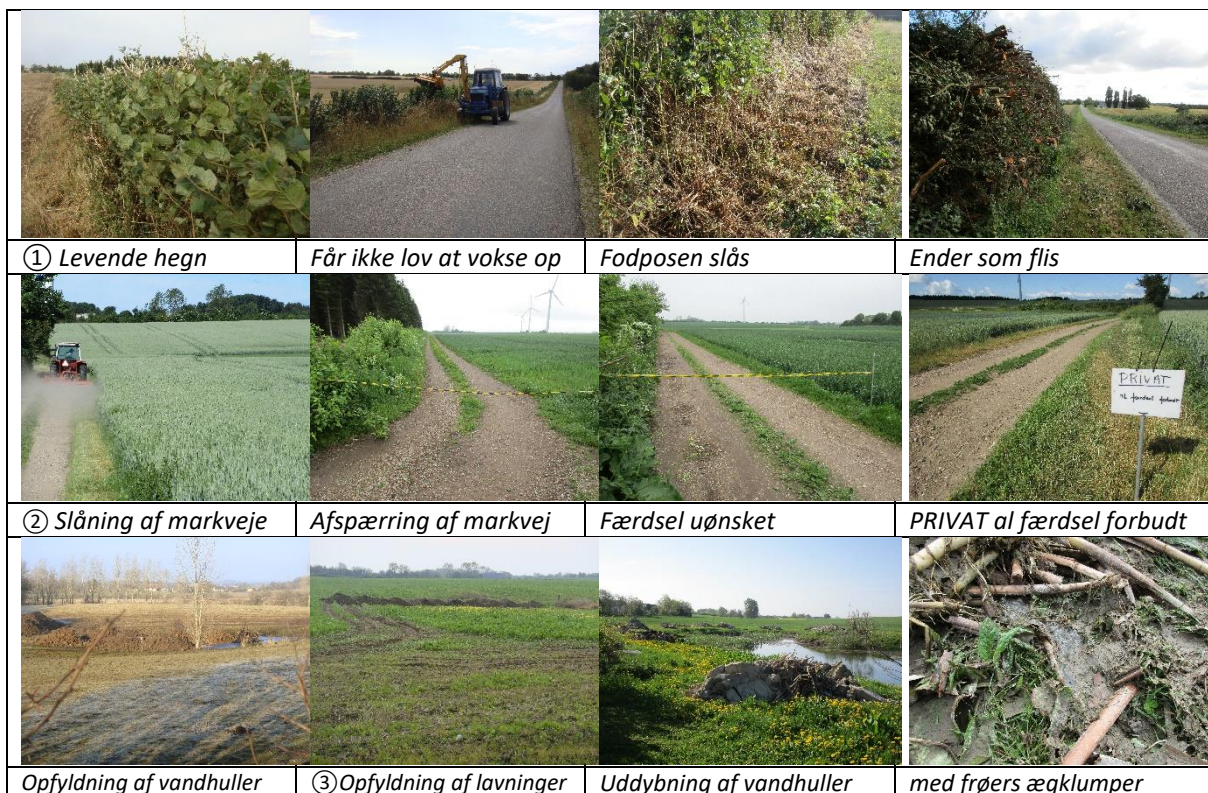
med forsæt simpelt hen fødegrundlaget for markens fuglearter og gødskning er med til at forsimple økosystemerne i markomgivelserne, da kvælstoftålende arter favoriseres og udkonkurrerer mindre og sårbare arter. Som et naturligt plaster på artsmangfoldigheden, kunne en beskedne del af den produktionsgevinst, der gennem de seneste årtier har fundet sted, passende leveres tilbage, så lavbundsarealer og markrande igen blev overladt til vild natur. 4 eksempler på "uundgåelig" drift:

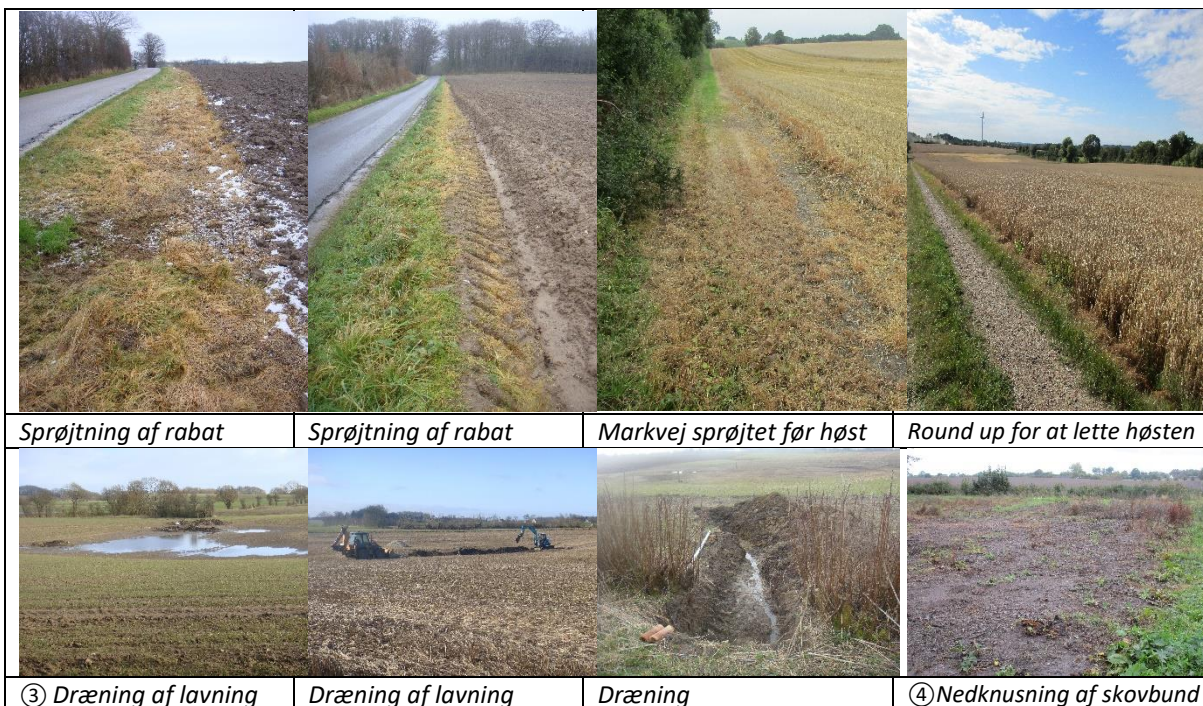

Unødvendigt: I landbrugslandet er småbiotoperne begrænset til de ① levende hegn, ② markveje, ③ fugtige lavninger og små vandhuller samt ④ smålunde. Her følger lidt eksempler på landbrugsaktiviteter, der synes helt unødvendige i det store økonomiske billede, men som har vital betydning for de vilde planter og dyr, og derfor også fuglene.

① De levende hegn skæres i foruroligende hast ned. Dermed forsvinder et egnskarakteristisk landskabselement, men også fuglelivet må betale prisen for flisproduktionen. Hegnene beskæres ofte hvert år (holdes nede) før efterårsåningen, så frø- og bærsætningen til vinterfuglene forsvinder, men også det kommende forårs ynglefugle vil mangle redefæste. Fodposerne på siden af diget, hvorpå hegnene vokser, bliver ødelagt af slåning og planter og tilknyttet dyreliv bukker under. Årscyklus hos mange insekter afbrydes og fødegrundlaget for fuglene forsvinder. De levende hegn er i færd med at forsvinde i takt med den såkaldte grønne omstilling, hvor fossile brændsler ombyttes til såkaldt CO₂ neutral flisproduktion til kraftvarmeværker, naturen taber. Vores levende hegn er beskyttet alt for svagt, kun selve diget er fredet efter Museumslovens § 29 - naturen på det er fredløs. Landbruget går helt unødvendigt lige til stregen og sommetider over.

② Markvejene og rabatterne udgør refugier for det vilde plante- og dyreliv i et ellers monotont marklandskab. Smalle rabatter findes især langs de levende hegn og floraen her kan i forårsperioder være en værdifuld føderesurse til de nyttige bier og humlebier. Disse slås ofte helt unødvendigt. Måske for at skaffe et par cm mere agerjord eller fordi de udgør konkurrence med dyrkningsfladen? Slåningen sker ofte i sensommeren, når også hegnene indskrænkes. Markveje og rabatter ud mod veje i det hele taget, er både udsat for slåning og sprøjtning.

Helt unødvendig er også den stærkt stigende brug af sprøjtning af korn umiddelbart før høst for at tvangsmodne afgrøden eller for at give en "lettere" høst. Småbiotoperne kunne ellers være et uforstyrret levested for planter og dyr, og derfor udgøre en føderesurse for fuglelivet i vinterhalvåret.

De fugtige lavninger er af vital betydning for det vilde dyreliv, og dermed også for markens fugleliv. Om foråret står de temporært med vand, som tilbageholder og forsinker afgrødevæksten. De søges især af Vibe og Sanglærke, ikke blot under fourageringen, men også for drikkevandsindtag. Først på sæsonen er lavningerne med den sparsomme opvækst helt afgørende for opfostringen af Vibekyllingerne. Senere på sommeren udgør de nu

Drænet landbrugsjord bliver til ny natur.

Ved Runkenbjerg ved Vejle vil Naturstyrelsen snart sløjfe dræn og grøfter på 18 hektar lavtliggende landbrugsjord. Derefter vil vandstanden stige, og nye enge vil vokse op – svarende til flere end 33 fodboldbaner med ny, våd natur.

Projektet er et af de første, der får støtte fra Miljø- og Fødevarerministeriets såkaldte lavbundsordning. I alt modtager det 2,7 mio. kroner.

- Lavbundsprojekter som dette ved Runkenbjerg er lidt af et hattrick. Det virker både på naturen, klimaet og miljøet. Det reducerer udledning af kvælstof, begrænser udledning af drivhusgasser og skaber nye levesteder for vilde planter og dyr, siger miljø- og fødevarerminister Esben Lunde Larsen.

Miljø- og Fødevarerministeriet vil i perioden 2014-2017 give 165 mio. kroner i tilskud til, at lavtliggende marker kan blive forvandlet til våde naturområder. Tilskuddene dækker lodsejernes tab og udgifter til lukning af dræn og grøfter.

Miljø- og Fødevarerministeriets Nyhedsbrev, publiceret 31. august 2016

tilgroede lavninger med deres ferskenpileurt og lugtløs kamille gode spisekamre for Agerhøne, Tornirisk, og andre frøædende fugle. De fugtige eller våde lavninger er udsat for opfyldninger, og i nedbørsrige forår er lavningerne mål for forstyrrende drænsaktivitet fra landmandsside, selvom den naturlige hydrologi på lavbundsarealerne ikke blot kunne hjælpe på biodiversiteten, men også tilbageholde kvælstof og endda CO₂ og dermed gavne i indsatsen for vandmiljøet og mod klimagasser. I landbrugspakken slog man sig i argumentationen op på, at landbruget som kompensation for øgede kvælstofkvoter frivilligt ville etablere såkaldt minivådområder. At sammenligne med rodzoneanlæg, men det er helt unødvendigt at nyetablere

ingeniørtegnede og lineære, kunstige anlæg ude i landskabet, når man allerede har naturlige og naturskønne lavninger til sin rådighed?

Heller ikke allerede eksisterende småsøer går ram forbi. Selvom de er udgravet for at give landmanden forbedrede jagtmuligheder på steder, hvor der måske før var "bøvlede" lavninger, finder der også her en naturlig tilgroning sted, og ofte er uddybning løsningen, om det så skal ske midt i april mens frøerne har ægklumper i vandet. Se billedet side 31 af opgrav med udtørrede frøæg. Det er måske den slags "naturforvaltning", man ønsker at skjule, når markveje spærres af eller der sættes private færdselsforbudsskilte op på markveje, hvortil Naturbeskyttelsesloven ellers hjemler adgang?

Var de levende hegn ikke nok, så må de små lunde og trægrupper holde for. Træer fældes i vildtets yngletid, hugges til flis og skovbunden nedknuses, som det hedder, efterfulgt af sprøjtning med round up. Alt dette for at give de bedste forhold for eventuel nyplantning for vildtet, men forinden er et helt økosystem lagt øde.

Natures småbiotoper er for dårligt beskyttede mod en overmagt, der påstår at bevarelsen ligger bedst i deres hænder.

Landbrugserhvervet har fjernet sig langt fra det naturgrundlag, der ellers udgør hele fundamentet for produktionen. Frivillige aftaler duer ikke. Erhvervet må levere for alle de tilskudsmidler, der kanaliseres derud.

Naturen er ved at bukke under, mine iagttagelser gennem mine tusindvis af ture over mange år, dokumenterer det. Den nødlidende situation må italesættes, ikke ties ihjel. Jeg ser gennem mine daglige færden, hvor slemt det står til. Jeg er et naturens førstehåndsjenvidne, vend ikke det blinde øje til, for vi skal bevare ambitionen om at bevare naturens mangfoldighed, også i landbrugslandet. Lyt til mit nødråb på naturens og fuglenes vegne. Hver Vibe tæller!

Tak

Tak for mange gode samtaler, inspiration, hjælp, færdselstilladelser og lån af fotos til Niels Morten Petersen, Karen Østergård Petersen, Rickey Nielsen, Arne Bruun, Poul Hald-Mortensen, Thomas Vikstrøm, Henrik Wejdling, Jens Steensberg, Erik Thomsen, Poul Brugs Rasmussen og Finn Skov.

Kilder og supplerende læsning

Andersen, N. 2015: Et lille lys i mørket. Opdatering 2015 af Vibeforår landbrugslandet. http://pub.dof.dk/dof/Rapport/Et_lille_lys_i.pdf

Andersen, N. 2014: Vibe-alarm! Webpublikation, tilgængelig her på DOF-Fyns hjemmeside. <http://www.doffyn.dk/pages/newsshow.php?id=196>

Andersen, N. 2013: Vibeforår i landbrugslandet. Opdatering 2013. http://www.doffyn.dk/upload/file/Vibeforr_i_landbrugslandet_opdatering_2013.pdf

Danmark har i årtier vendt viben ryggen. Af Jan Skrivers. http://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1462

Drænet landbrugsjord bliver til ny natur. <http://mfvm.dk/nyheder/nyhed/nyhed/draenet-landbrugsjord-bliver-til-ny-natur/>

BirdLife International. 2015. Vanellus vanellus. The IUCN Red List of Threatened Species 2015: e.T22693949A82827740. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2015-4.RLTS.T22693949A82827740.en>

Den globale røde liste for Viben: <http://www.iucnredlist.org/details/22693949/0>

BirdLife International (2015). European Red List of Birds: http://www.birdlife.org/datazone/userfiles/file/Species/erlob/summarypdfs/22693949_vanellus_vanellus.pdf

Den danske rødliste / Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur (B-FDC). - Danmarks Miljøundersøgelser, [2004]-. Findes på: <http://redlist.dmu.dk>

Godt landmandsskab er også at passe godt på naturen. 2016. Seges Planter og miljø. Redaktion A. Eskildsen et al. <https://naturspottet.dk/wp-content/uploads/2016/09/godt-landmandsskab.pdf>

Hansen, M. B.: Champions of the Flyway: Fugle kender ingen grænser. 2016. <http://pandion.dof.dk/artikel/champions-flyway-fugle-kender-ingen-gr%C3%A6nser>

Holstein, V. Fuglelivet paa Einsidelsborg Gods. Iagttagelser fra 1922 til 1925. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift. 20. årgang. 1926.

Kronvang, Brian et al: Udredningsprojekt vedrørende dræns betydning for afvanding - og de naturlige og menneskeskabte faktorer som influerer på dræns virke som vand-afleder fra marker. Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi Dato: 20. december 2013
http://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2014/Draennotat_DCE_endelig.pdf

Landbrugets bankgæld vokser - total gæld nu på 379 mia. kr. <http://landbrugsavisen.dk/%C3%B8konomi/landbrugets-bankg%C3%A6ld-vokser-total-g%C3%A6ld-nu-p%C3%A5-379-mia-kr>

Manual til flere Viber på markerne. http://pub.dof.dk/dof/Notat/Manual_til_flere_Viber.pdf

Naturen i Danmark. DET ÅBNE LAND. 2007. Hovedredaktion ved Kaj Sand-Jensen. Gyldendal.

Ny metode sætter tal på danske fugle. http://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1483

Olsen, Klaus Malling. 1992. Danmarks Fugle –en oversigt. Dansk Ornithologisk Forening. 1992.

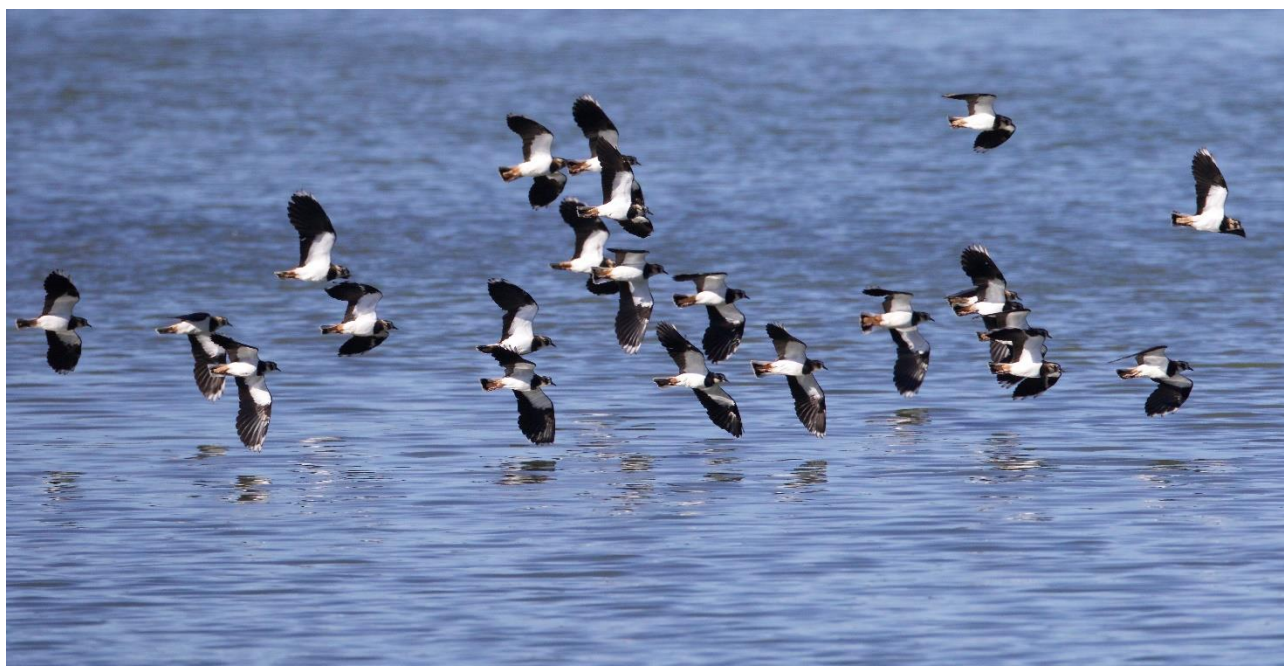
Steensberg, J. O. Om Viben- DOF's logofugl. En landmands erindringer. Panurus nr. 2. 2016.

Thorup, O. (comp.) 2006. Breeding waders in Europe 2000. International Wader Studies 14. International Wader Study Group, UK.

<http://www.dmi.dk/klima/fremtidens-klima/danmark/>

Vådt forår er vand på vibens mølle. Af Jan Skriver. http://www.dof.dk/om-dof/nyheder?nyhed_id=1461

Wind, P. og Ejrnæs, R. 2014. Danmarks truede arter- Den danske Rødliste. Miljøbiblioteket 1. Aarhus Universitet. DCE

Udenfor yngletiden holder Viberne især til i kystnaturen. Foto: Finn Skov.